

VĚSTNÍK
PODZIM 2013

DILIA, občanské sdružení
divadelní, literární,
audiovizuální agentura
Krátkého 1
190 03 Praha 9 – Vysočany

OBSAH

Úvod	1
Aktuality	4
Rozhovor s Anežkou Charvátovou, držitelkou Ceny Josefa Jungmanna za nejlepší překlad vydaný v roce 2012	15
Perspektivy DILIA	17
Nová situace ohledně správy českých filmů z let 1965–1992 Státním fondem kinematografie	17
Personální změny v agentuře Dilia	20
Granty a ceny DILIA	21
Rozhovor s Antonínem Dvořákem III.	23
Ocenění	31
Právo	36
Breviář autora: Jak poznat autorské dílo?	32
Novelizace autorského zákona – pokračování „nekonečného příběhu“	35
Kolektivní správa	38
Praxe licencování děl vůči ČRo a nová oblast spolupráce – „E-shop“ radioservisu	38
Zábava	45
Podivuhodný příběh Janáčkovy opery Osud	40
Výročí	44
Úmrtí	46
Kontakty	47

Správní rada DILIA

Vadim Petrov – předseda
Konzultační hodiny každou středu v sekretariátě DILIA
od 12:00 hodin.
Náročnější jednání je třeba domluvit předem
na tel. 283 893 603.

B. A. Šimon Pellar – místopředseda
Josef Hanuš
Vladimír Michálek
PhDr. Roman Ráž
Jaroslava Šiktancová
Mgr. Zdeněk Zelenka

Dozorčí rada DILIA

Ing. Pavel Weigel – předseda
MgA. Jiří Blažek
Mgr. Petr Markov

Věstník vydala DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura – občanské sdružení

Uzávěrka 18. 11. 2013

Redakce: Marie Špalová a Helena Eliášová
e-mail: spalova@dilia.cz nebo eliasova@dilia.cz

VALNÁ HROMADA DILIA 17. DUBNA 2013

Vážení členové DILIA a zastupovaní autoři,

dovolu, abych vám všem jménem svým, jménem Správní rady, Dozorčí rady, ředitele DILIA a všech zaměstnanců popřál co nejkrásnější prožití svátků vánočních, hodně zdraví, síly a optimismu do nového roku 2014.

Jsem rád, že první příspěvek o činnosti Správní rady od dubnové Valné hromady není pesimistický na rozdíl od průběžných zpráv médií o stavu naší společnosti. Těší mě, že členové SR jsou aktivní, ovládají problematiku činnosti DILIA a jsou iniciativní. Za velice krátké období od Valné hromady se Správní rada spolu s Dozorčí radou, ředitelem DILIA Jiřím Srstkou a celým vedením DILIA (s výjimkou letních prázdnin) pravidelně scházela a projednávala vše nezbytné, co bylo nutné řešit.

Šlo především o:

- zhodnocení Valné hromady, projednání závěrů Valné hromady a jejich začlenění do plánu činnosti Správní rady
- spolupráci a spolurozhodování o všech průběžných úkolech DILIA

Ze zásadních realizovaných rozhodnutí je třeba jmenovat především:

- udělení „Uznání DILIA“ za celoživotní pracovní a umělecké výsledky v oblasti kultury paní prof. Aleně Morávkové, paní režisérce Lídě Engelové a panu prof. Karlu Smyczkovi
- udělení plakety DILIA za mimořádné pracovní a umělecké výsledky panu PhDr. Zdeňkovi Mahlerovi, panu Janu Otčenáškovi, panu Stanislavu Mošovi, panu Romanu Císařovi a paní Anně Kareninové
- udělení plakety DILIA za mimořádné pracovní výsledky v rámci DILIA při odchodu do důchodu dlouholeté zaměstnankyni DILIA, paní Jiřině Koudelákové
- finanční příspěvek a udělení ceny DILIA v rámci Magnesia Litera
- finanční příspěvek k ceně Josefa Jungmanna - Obec překladatelů
- uskutečnění a realizace 1. společenského večera DILIA „Den D“ dne 21. 5. 2013 v Divadle Na zábradlí s předáním plakety a dalších ocenění

- udělení ceny Evalda Schorma za rok 2012
- 10. 11. 2013 - prezentace překladatelské dílny DILIA 2013 - „Divadelní Oktoberfest“

Během celého půlročního období nebyla z řad členů podaná jediná stížnost, členové DILIA se naopak velice aktivně podíleli i na realizaci některých akcí. Děkujeme.

Za největší úspěch uplynulého půlroku lze považovat to, že se díky úsilí všech zaměstnanců bez rozdílu podařilo překonat současnou ekonomickou krizi, na rozdíl od jiných organizací bez finančních ztrát.

V tomto pozitivním duchu bych mohl ještě pokračovat, chtěl bych však jen zdůraznit, že každý, byť i sebemenší úspěch je třeba v dnešní neklidné době chápat jako zcela mimořádný. Žijeme v době, kdy se neustále mění zákony, vyhlášky, předpisy, nařízení a prioritou organizací se stává především zájem o vlastní finanční prospěch a zisk. Proto je dvojnásob těžké hájit práva autorů i za-

stupovaných. Z tohoto hlediska je spolupráce s různými organizacemi velice náročná a někdy i nepředvídatelná. Jako příklad mohu uvést, že každým rokem podává Správní a Dozorčí rada DILIA návrhy na ocenění nejen členů DILIA za jejich celoživotní úspěchy v oblasti kultury a umění a dodatečně se po zveřejnění rozhodnutí příslušných hodnotících komisí nestačíme divit jejich verdiktu. Stejně tak se DILIA snaží pomoci překladatelům za zvýhodněných podmínek (bezplatné porady, nízká sazba režijní srážky při jejich zastupování a další), ale odezva je téměř nulová.

Nicméně jsem rád, že celé uplynulé období lze hodnotit více než pozitivně a že mohu jednoznačně vám, všem zaměstnancům DILIA, jednotlivým vedoucím i panu řediteli prof. Jiřímu Srstkovi za dosažené výsledky poděkovat, popřát všem klidné a hezké Vánoce a optimistické vykročení do Nového roku 2014.

*Vadim Petrov
předseda Správní rady DILIA*

AUTORSKOPRÁVNÍ NOVINKY Z ČESKÉ TELEVIZE

Asi v polovině tohoto kalendářního roku došlo k vyvrcholení dlouhého, respektive několikaletého jednání o podobě sazebníků odměn pro scénáristy a režiséry ohledně audiovizuálních děl, které vyrábí přímo Česká televize (dále jen ČT). Tato jednání vedla Asociace režisérů a scénáristů (dále jen ARAS) spolu s DILIA na jedné straně a s vedením ČT na straně druhé. Po vzájemné dohodě DILIA s ARAS byly vyjednávací síly v posledních měsících rozpojeny. ARAS tak vyjednával o podobě sazebníků scénáristů a režisérů, DILIA pak o dalším způsobu vyplácení reprízného autorům. Bylo totiž jasné, že pokud neuspějeme v jednom punktu, můžeme být úspěšni v tom druhém. Dopadlo to tak, že sazebníky ČT byly navýšeny a problematika reprízného byla prozatím odložena.

S platností od 1. 9. 2013 došlo tedy k navýšení fixních odměn scénáristů a režisérů ze strany ČT v případech, jak uvedeno shora. V obou případech jde o navýšení circa o 10%, někde zůstaly „podlahy“ stejné a o 10% byly navýšeny stropy, v některých případech byly navýšeny i podlahy. U scénáristů však došlo ke smysluplnému „přeorání“ názvů jednotlivých formátů (pojmenování položek), obsažených v sazebníku. Dosavadní sa-

zebník tak používal výrazů jako kupříkladu „Původní dramatická tvorba nad 60““, nový sazebník je v pojmenování logičtější a věcnější – kupříkladu „TV povídka 30‘- 45““ nebo „TV film 45 – 60““. Poněkud složitá struktura odměn zůstala zachována. Tedy stručně řečeno, odměny se platí za námět, vytvoření a svolení k užití, reprízně ve výši 10% je počítáno z odměny za vytvoření díla a neplatí se ve všech případech. Z reprízného je tak vyloučena úprava divadelní hry, úprava divadelní inscenace pro TV záznam nebo zábava, publicistika atd. Je dobré však zdůraznit, že reprízně se platí za scénář i u všech dokumentů. Nicméně ČT si nechává v sazebníku otevřená vrátka, aby vyklouzla z povinnosti platit reprízně touto formulací: „Odměna za užití díla může být po dohodě s autorem součástí jednorázové odměny uvedené ve smlouvě i u jiných položek, než u kterých je to uvedeno v sazebníku.“ Ano, tato finta se používá právě v případech smluv uzavíraných na dokumenty.

Sazebník odměn režisérů je o poznání jednodušší a kupodivu zachovává členění jednotlivých formátů v podobě, jaké bylo dříve v sazebníku odměn scénáristů – kupř. dramatická tvorba do 30‘(studio). Odměny jsou vždy u každé položky vyjádřeny v rozpětí

od minima do maxima s tím, že z této odměny se počítá i reprízne ve výši 15%, to však pouze u hrané dramatické tvorby a velkého dokumentu do 60'. U těchto formátů se počítá i odměna za prodej práv jiným osobám mimo ČT (kupříkladu Slovenské televizi nebo distributorovi v zahraničí) a to ve výši 5% z inkasované částky. Na tomto místě je nutno podtrhnout, že u odměn scénáristů není odměna za prodej práv ve scénáristickém sazebníku uvedena a sjednává se přímo ve smlouvě v procentních výších (pokud vůbec), jež se řídí poměrně starým příkazem generálního ředitele ČT. Sazebník režijních odměn stran reprízne obsahuje obdobnou ozezličku jako sazebník scénáristický: „Po dohodě s autorem může být odměna za užití díla zahrnuta do honoráře za vytvoření díla i u žánrů hraná dramatická tvorba a velký dokument.“

Dejme tomu, že jednání o navýšení odměn scénáristů a režisérů dopadla relativně dobře. Nutno podtrhnout, že za stávající konstelace vedení ČT nebylo možno dosáhnout razantnějšího zvýšení. Jednání o reprízne, respektive o odměnách za užití děl, prozatím „nedopadla“ a byla poměrně dramatická. Šlo a jde o to, že DILIA požadovala, aby bylo reprízne zahrnuto pod princip tzv. dobro-

volné kolektivní správy a aby byla jeho výše sjednávána nikoli jednostranným rozhodnutím ČT, ale uzavřenou smlouvou mezi ČT a DILIA a to v podobě minutového, nikoli procentního sazebníku. Je jasné, že zjevným úmyslem DILIA bylo i v takové smlouvě zahrnout „pod reprízne“ kategorie, které byly a jsou dosud z placení reprízneho vyjmuty. Šlo a jde především o autorské smlouvy, jež jsou uzavírány s tzv. „zakázkáři“, tedy o případy, kdy audiovizuální dílo vyrábí pro ČT externí firma, respektive dodavatel, či o tvorbu pro děti atd. atd. Nejdůležitějším důvodem pro jednání DILIA byla však snaha reprízne smluvně fixovat a průběžně reprízne valorizovat (proto minutový sazebník) a to i pro AVD, které byly nasmlouvány dříve, za nižší sazby reprízneho.

Vedení ČT se proti této snaze DILIA ostře postavilo. Budeme se však snažit ve spolupráci s ARAS tato jednání znovu otevřít z důvodů zjevných.

Držme si palce.

Jiří Srstka

PŘEKLADATELSKÁ DÍLNA DILIA 2013: DIVADELNÍ OKTOBERFEST

Již podeváté pořádala agentura DILIA překladatelskou dílnu. Workshop byl určen začínajícím překladatelům, ať už z řad studentů filologických oborů, či naopak studentů divadelních škol a dalších, kteří mají dostatečné jazykové vybavení a zájem o divadelní texty. Letošní ročník Překladatelské dílny DILIA byl zaměřen na **současnou německou, rakouskou a švýcarskou dramatu**.

Tutory mladých překladatelů byli v tomto ročníku **Zuzana Augustová, Jitka Jílková, Barbora Schnelle, Václav Cejpek a Milan Tvrdlík**. Z 38 přihlášených mladých překladatelů vybrala DILIA ve spolupráci s tutory pět stipendistů a jednu náhradnici. V rámci Překladatelské dílny DILIA tak vzniklo hned šest nových překladů.

V polovině června proběhlo úvodní setkání mladých stipendistů s jejich zkušenými tutory, které bylo zaměřené na praktickou přípravu budoucích překladatelů, tj. na základní informace ohledně specifik divadelního překladu, na stručný náhled do trendů současného německého a rakouského dramatu, na problematiku autorského zákona, stipendisté se seznámili také se základními modely spolupráce překladatele s dramaturgem. Na začátku září došlo k dalšímu setkání všech účastníků, kde se probíraly jejich zkušenosti s překladem. Stipendisté měli šanci vzájemně si

překlady ohodnotit a vyslechnout názory nejen svých tutorů, ale i svých kolegů.

V neděli 10. listopadu proběhla ve Studiu Švandova divadla na Smíchově slavnostní prezentace výsledků Překladatelské dílny DILIA 2013 pod názvem Divadelní Oktoberfest. V režii Doda Gombára, Viktorie Čermákové a studentů DAMU, Jana Holce a Barbory Hančilové, byly ve formě scénických skic představeny tyto nově přeložené texty:

Lutz Hübner: SCRATCH!

překlad: Petra Čechmánková, tutor: Milan Tvrdlík

Na liduprázdné stanici S-Bahnu se setkává naivní mladíček z venkova a dívka znalá světa, která se do Berlína vrátila na několik dní. On po ní chtěl zapalovač. Ona mu do očí nastříkala pepřák. A tak začne story jako vystřižené z běčkového filmu.

Anne Habermehl: VZDUCH Z KAMENE

překlad: Šárka Zvejšková, tutor: Jitka Jílková

*Tři generace žen. Ruth (*1922) přišla o novorozeného syna. Hanna (*1943) se snaží zjistit více o smrti svého bratra. Paula (*1980) nachází pevný bod v milostném vztahu se svým bratrem. Ani jedna se nemůže nadechnout, vzduch kolem je „jako z kamene“.*

Theresia Walser: TICHŮ ZA PANÍ ŠIRAKÉŠOVOU

překlad: Martin Hýča, tutor: Václav Cejpek

Paní Širakéšová bude během 77 minut ukamenována. V německé televizi se zatím připravuje talkshow. O válce mají mluvit generál, mladá vojačka s traumatem a dvě královny krásy. Čas paní Širakéšové se krátí a ve studiu se tlachá. Groteskta o tom, jak se mluví o válce.

Kathrin Röggla: MY NESPÍME

překlad: Martin Sládeček, tutor: Barbora Schnelle

Jak jste na tom s quick-eatingem, short-sleepingem a soft-skilly? Drsny pohled do světa vysokého managementu. Postavy nespí, aby udržely růst, aby nebyly nahrazeny jinými. Jak dlouho se to dá ale vydržet?

Kevin Rittberger: LOUTKY

překlad: Dagmar Radová,
tutor: Zuzana Augustová

Kadeřnice neumí stříhat. Řezník sní o obrovském salámu, který by nasýtil celý svět. Žena trpí nevysvětlitelnou závratí. A pak přichází univerzální kriminálník Klandestino, aby konal. Ale co vůbec?

Prezentace se kromě tutorů a překladatelů zúčastnila také jedna z autorek, jejíž hra byla v rámci dílny přeložena, německá dramatička a režisérka **Anne Habermehl**, kterou na slavnostní večer ve spolupráci s DILIA pozval Goethe-Institut v Praze. Koordinátorka letošního ročníku dílny Helena Eliášová vedla s autorkou rozhovor o její tvorbě, rezidenčním pobytu v Schauspielhaus Wien a budoucích projektech. Rozhovor byl otištěn v zimních Zprávách DILIA a uveřejněn dále také na webu Goethe-Institutu.

Prezentace Překladatelské dílny DILIA 2013 proběhla v rámci off-programu prestižního Pražského divadelního festivalu německého jazyka. Divadelní Oktoberfest se setkal s pozitivními ohlasy jak ze strany diváků, tak ze strany médií. Německojazyčný týdeník *Prager Zeitung*, který vychází jak v České republice, tak v Německu, otiskl ve svém 46. čísle pochvalnou kritiku na projekt Překladatelská dílna DILIA 2013 – Divadelní Oktoberfest s názvem *Über die Sprache hinaus – Übersetzerwerkstatt verhilft deutschsprachigen Theaterautoren auf die Bühne (Něco více o řeči - Překladatelská dílna pomáhá německojazyčným divadelním autorům na jeviště)*.

Projekt Překladatelská dílna DILIA 2013 podpořili: Správní rada DILIA, Hl. m. Praha, Goethe-Institut v Praze, Pražský divadelní festival německého jazyka, Rakouské kulturní fórum v Praze.

Foto © Jan Taimr

HE

PODZIMNÍ A ZIMNÍ DÍLY CYKLU 8@8

Projekt cyklu scénických skic s názvem 8@8 pokračoval také v druhé půlce roku 2013. Divákům se v září představily nejnovější německé krátké hry, v listopadu v rámci Noci divadel mohli shlédnout krátké hry z anglicko jazyčné oblasti a v prosinci završila cyklus freska, která slavila úspěch v londýnském Národním divadle.

12. září 2013 proběhl ve Studio Švandova divadla další díl cyklu scénických skic 8@8. Divadlo LETÍ ve spolupráci s brněnským HaDivadlem představilo v režii Mariána Amslera a Martiny Schlegelové výběr těch nejlepších krátkých her z letošního berlínského Stückemarktu - **Prolog Elfriede Jelinek**, kurz maskulinity pro moderní muže (**Cesta válečníka**) **Rebecky Kriecheldorf**, **Mamku Wolframa Lotze** a na závěr nejlepší novou eurohru (**Best New Europlay**) **Pecy Štefana**. Projekt 8@8 pokračoval v sobotu 16. listopadu 2013, kdy v rámci **Noci divadel** proběhlo scénické čtení krátkých politických her, které vznikly pro mezinárodní projekt **Theatre Uncut**. Projekt iniciuje vznik nových krátkých her, reflektujících aktuální politickou a společenskou situaci. Přední světoví dramatici se letos pokusili odpovědět na otázku, jestli se z nás v dobách krize stávají pravičáci. V režii Petra Štindla tak zazněly krátké hry od **Neila LaBu-**

teho Jednu vyber, Tima Price Krize kapitalismu a Marka Thomase Kostely jsou nuceny uzamykat kritel-nice, imigranti v nich perou prádlo. Závěr letošního cyklu scénických skic byl 18. prosince 2013 věnován hře **Zemětřesení v Londýně**, v Čechách dosud neznámého, v Evropě však úspěšného britského autora **Mikea Bartletta**, která měla premiéru v roce 2010 v Národním divadle v Londýně.

Hra přináší řadu aktuálních témat, jako např. ekologické katastrofy, globální oteplování nebo politický lobbismus. Autor na velkém plátně s mnoha postavami, motivy a časovými rovinami (od roku 1968 do roku 2525 a zase zpět) ukazuje příběh tří sester, které se snaží v tomto chaosu dát svým životům smysl, a jejich otce, vědce a génia, který předpovídá celosvětovou katastrofu. Hru v překladu Lucie Kolouchové režíroval Martin Františák.

Všechny texty v elektronické podobě jsou k dispozici v DILIA

MŠ

„PŘÁTELÉ GENERACE X“ NĚMECKÉ DRAMATIČKY FELICIE ZELLER ZVOLENI HROU ROKU 2013

44 kritiků prestižního německého divadelního časopisu *Theater heute* zvolilo Hrou roku 2013 (*Stück des Jahres 2013*) hru o patologickém workoholismu „*X-Freunde*“ oceňované německé dramaticky Felicie Zeller. Překlad do češtiny připravuje překladatelka Zuzana Augustová.

Více o hře:

Přátelé generace X (X-Freunde)

Obsazení: 2 muži, 1 žena

Ve své společensko-kritické hře z roku 2012 se Felicia Zeller věnuje aktuálnímu tématu workoholismu a současně nezaměstnanosti, jako odvrácené straně téže problematiky. K dialogu mezi třemi postavami, jak je u autorky zvykem, prakticky nedojde. V textu se víceméně prolínají monology postav tří někdejších přátel, jejichž vztahy ale v současnosti už příliš nefungují. Skrytá i přiznaná monologičnost jejich partů je totiž též osobním tématem těchto hrdinů: Jsou závislí na práci ve společnosti, která pracovní výkon a úspěch cení jako nejvyšší hodnotu, a sou-

časně, alespoň dva z nich, v důsledku tohoto společenského i osobního tlaku nejsou schopni doopravdy pracovat a vytvářejí si jakousi náhradní strategii předstírání pracovní vytíženosti tak, že si díář zaplňují pseudo-pracovními schůzkami a termíny. Sochař Peter Pilz vyřeší nakonec svou pracovní a tvůrčí krizi tím, že kámen, z něhož chtěl vytvořit sochu v rámci řady portrétů svých přátel, rozmlátí kladivem napadrtě. Současný umělecký provoz je ovšem našťástí pro něj ochoten tento destruktivní zoufalý akt nadšeně přijmout: Kurátoři příslušných galerií opěvují hromadu drti jako autorův nejvyš originální tvůrčí počín a v podstatě nejvýstižnější portrét přítele.

Postavy Anne, která si právě založila vlastní poradenskou firmu, a jejího manžela, bývalého VIP kuchaře, jsou navenek odlišnými oběťmi vnějšího i vnitřního tlaku společnosti, v níž se hodnota člověka měří jeho pracovním zařazením. Anne je natolik posedlá perfektním chodem vlastní firmy, že na dovolené předstírá hraní golfu, aby mohla tajně pracovat. Holger neunesse svou bezvýznamnost, i pro manželku se totiž stal jen jakýmsi ztělesněním domácího servisu, který je schopna vnímat jen velmi periferně. Spolyká tedy prášky, ovšem ani smrtí si pozornost manželky wor-

koholičky nezíská: Anne si ani nevšimne, že její manžel leží už několik dní v posteli mrtvý, pouze se diví, proč jí policie klade tak divné otázky a nenechá ji normálně dál pracovat.

Více o autorce:

Felicia Zeller (1970, Stuttgart), dramatička, spisovatelka, filmová režisérka a mediální experimentátorka v oblasti nových médií. V roce 1998 absolvovala Filmovou akademii Baden-Württemberg. V sezóně 1999/2000 byla rezidentní autorkou v Theater Rampe ve Stuttgartu. Felicia Zeller získala řadu ocenění a tvůrčích stipendií: Cena Baden-Württemberg pro mladé dramatiky (1993), Stipendium Ilse Langer pro ženskou dramatičku (1999) aj. V roce 2001 byla pozvaná na Autorentheatertage v Thalia Theater Hamburg. Dlou-

hodobě žila v zahraničí, pracovala na množství mediálních projektů, účastnila se divadelních a filmových festivalů a psala články pro *Stuttgarter Zeitung*. Jako dramatička se osobitým způsobem zabývá společensko - sociálními problémy, jako je např. alkoholismus žen (*Bier für Frauen*, 2003), práce sociálních pracovníků na sociálních úřadech a úřadech práce (*Club der Enttäuschten*, 2002; *Kaspar Häuser Meer*, 2008), levné pracovní síly z východu - Au Pair (*Gespräche mit Astronauten*, 2009 – inscenace byla pozvaná na 36. ročník Mülheimer Theatertage 2011), workoholismus (*X – Freunde*, 2012) a další. V současné době žije v Berlíně.

HE

ZEMŘEL JIŘÍ BEDNÁŘ

V neděli 17. listopadu 2013, týden po svých dvaasedmdesátých narozeninách, zemřel herec, scénárista a dramaturg Jiří Bednář, syn básníka Kamila Bednáře (1912–1972).

Jiří Bednář vystudoval herectví na DAMU (absolvoval v roce 1962). V témže roce nastoupil do Divadla S. K. Neumanna, kde působil do roku 1969. V letech 1969–1972 byl v angažmá v Divadle Rokoko, v letech 1972–1977 působil jako herec, dramaturg a režisér v Divadle Ateliér. Od roku 1978 pracoval jako dramaturg her pro děti a mládež v Československé televizi, od roku 1999 byl dramaturgem dramatického vysílání. Byl autorem několika divadelních her a muzikálů (např. *Nezkrotná lady Hamiltonová*, *Párkař a tři párky* ad.). Jako herec na sebe nejvíce upozornil ve filmu Jindřicha Poláka *Nebeští jezdci* (1968), kde ztvárnil roli palubního střelce Študenta. Objevil se také v komedii *Vrchní, prchni!* a ve filmovém

muzikálu *Starci na chmelu*. Dramaturgicky se podílel na mnoha seriálech pro děti (např. *Arabela*). S Karlem Štorkánem pracoval na seriálech *Zkoušky z dospělosti* a *Chlapci a chlapi*. Jeho poslední významnou dramaturgií byla práce na televizní inscenaci podle románu Pavla

Kohouta *Cizinec a krásná paní* (rež. V. Polesný, ČT 2011). Jiří Bednář se věnoval také pedagogické činnosti. V 80. letech externě vyučoval na FAMU předmět dramaturgie pro děti a mládež, od roku 1996 přednášel na soukromé Vyšší odborné filmové škole v Písku dramaturgii.

HE

VE VĚKU 95 LET ZEMŘEL JIŘÍ KREJČÍK

V pátek 9. 8. 2013 zemřel ve věku 95 let režisér, scénárista a příležitostný herec Jiří Krejčík. S jeho jménem jsou spojeny například filmy *Pension pro svobodné pány*, *Vyšší princip*, *Svatba jako řemen* či *Božská Ema*.

Jiří Krejčík se narodil v Praze 26. června 1918. Po maturitě se věnoval studiu techniky a během války pracoval jako statista v barrandovských ateliérech. Díky tomu nebyl totálně nasazen a také se zde přiučil filmovému řemeslu, kterému se po skončení války začal intenzivně věnovat. Po několika krátkých a reklamních snímcích natočil v roce 1947 svůj první celovečerní film *Týden v tichém domě* na motivy *Povídek malostranských* od Jana Nerudy. Během padesátých let minulého století byla sice práce Jiřího Krejčíka poznamenána komunistickou ideologií, přesto snímky *Nad námi svítá* a *Frona* vynikají alespoň svojí obrazovou estetikou. V roce 1958 se podílel režii krátkého snímku *Glorie* na povídkovém filmu *O věcech nadpřirozených*, kde se pokoušel adaptovat krátké prózy Karla Čapka. Za tento počin byl oceněn na Mezinárodním filmovém festivalu v Locarnu 1959. S příchodem 60. let přichází, podle mnohých, vrchol Krejčíkovy tvorby, který odstartoval film *Vyšší princip*, popisující smutné období heydrichiády, jenž získal také řadu různých ocenění a objevil pozdější velkou hvězdu českého filmu – herečku Janu Brejcho-

vou. K dalším významným dílům patří povídkový snímek *Čintamani a podvodník* či satirická komedie *Svatba jako řemen*. V roce 1967 Krejčík adaptoval hru známého irského dramatika Seana O'Caseyho *Bedtime Story* pod názvem *Pension pro svobodné pány*. Další velký úspěch zaznamenal v roce 1979 životopisným filmem *Božská Ema* o slavné operní pěvkyni Emě Destinnové. Posledním filmem Jiřího Krejčíka se stal v roce 1984 *Prodavač humoru*. Od té doby se věnoval výhradně práci pro televizi (např. *Dlouhý srpen Jiřího Krejčíka*, *Osudové peníze*, *Slečna Julie*, *Dědictví slečny Innocencie*, *Svatá noc* atd.). Režisér Jiří Krejčík se také několikrát objevil na filmovém plátně. Z jeho maličkých, ovšem nezapomenutelných, rolí vyniká především nenasytný pan Karel z Menzelových *Slavností sněženek* a dále profesor Stárek v retrokomedii Jana Hřebejka *Pelíšky*.

V roce 1999 obdržel cenu Český lev za dlouholetý umělecký přínos českému filmu, o rok později Cenu Vladislava Vančury a v roce 2001 medaili Za zásluhy. V roce 2005 převzal na karlovarském festivalu Křišťálový globus za mimořádný umělecký přínos světovému filmu. (zdroj: www.ceskatelevize.cz)

HE

ZEMŘEL OTTO ZELENKA

V úterý 22. října 2013 zemřel ve věku 82 let spisovatel, scenárista a dramaturg Otto Zelenka.

Otto Zelenka se narodil roku 1931 v Kralupech nad Vltavou. Po maturitě studoval dramaturgii a scenáristiku na pražské FAMU. Nejprve pracoval jako dramaturg v Československé televizi, později coby scenárista ve Filmovém studiu Barrandov. Po roce 1990 učil na FAMU.

Na konci šedesátých let napsal Otto Zelenka pro režiséra Františka Filipa scénář k filmu *Odvážná slečna*. Začala tak jejich dlouholetá spolupráce, která vyvrcholila seriály podle známých literárních předloh. V přelomovém roce 1968 Zelenka s režisérem Františkem Filipem připravil ságu dvou rodů z vrcholného období národního obrození seriál *Sňatky z rozumu* podle předlohy Vladimíra Neffa. Po zklamání nadějí pražského jara vnímali diváci

sérii zvláště citlivě. V dalším přepisu literární předlohy, tentokrát románu Aloise Jiráska *F. L. Věk*, si Otto Zelenka i zahrál. Dále spolupracoval na scénářích desítek seriálů a inscenací: *Cirkus Humberto*, *O zvířatech a lidech*, *Manželská tonutí*, *Zelňačka* a *Člověk proti zkáze* i jiné. Psal

také divadelní hry, ohniskem jeho zájmu nicméně zůstala televizní dramatika.

Nejbližší spolupracovnicí Otto Zelenky byla dlouho jeho manželka Bohumila. Jeho syn Petr je úspěšným filmovým režisérem a scenáristou (*Knoflíkáři*, *Rok ďábla*, *Příběhy obyčejného šílenství*).

MŠ

ROZHOVOR S ANEŽKOU CHARVÁTOVOU, DRŽITELKOU CENY JOSEFA JUNGMANNA ZA NEJLEPŠÍ PŘEKLAD VYDANÝ V ROCE 2012

Myslíte si, že je v České republice překladařům věnována dostatečná pozornost?

Není, zejména v médiích. Příliš často se v recenzích zapomíná uvádět, kdo knihu přeložil, nebo se čtou dlouhé ukázky, o jejichž českém původci nepadne ani slovo. Někde v cizině se překladařelé uvádějí i na obálkách hned pod jménem autora – zejména u překladů poezie je pro čtenáře velmi podstatné, kdo je jejich původcem. Tady se stěží prosazuje psaní překladařova jména na titulní list (ne jenom do copyrightu a tiráže). A o naprosto nedostatečném finančním ohodnocení ve srovnání s kolegy z okolních zemí lépe nemluvit.

Vy sama jste držitelkou několika cen ze strany odborné kritiky. Jsou pro Vás tato ocenění podnětem k práci na nových překladech?

Ceny odborné kritiky jsou samozřejmě podnětem velkým. A ohromně radostné a uspokojivé je také setkat se se čtenáři, kteří překlad pochválí, litují, že už knihu dočetli, případně řeknou, že ani nevnímali, že čtou překlad. Takhle neviditelný si přeje být každý překladař.

Autora Roberta Bolaña jste překládala již několikrát. Dá se říci, že opakované překládání děl jednoho autora je pro překladaře o něco snadnější?

Myslím, že ano – pokud se podaří, že při prvním překladu naskočíte na autorovu vlnu, chytíte jeho rytmus, proniknete do jeho obraznosti, naučíte se podobně myslet a vidět, je další kniha mnohem snazší. Autoři jsou sice často mnohotvární a nedrží se jediného stylu – avšak i v té mnohotvárnosti mají určité vidění světa, které se dá vysledovat a „naučit“.

Co je na překládání děl Roberta Bolaña nejtěžší?

Kromě mexického argotu, variant španělštin z různých zemí, které charakterizují postavy tak, jak to čeština nemůže dokázat, a temných, těžko srozumitelných metafor a obrazů, je to zejména zdánlivá lehkost stylu. Ačkoli ve skutečnosti vůbec lehký není, pod jeho povrchem leccos bublá a bývá skrytě ironický. Zachovat tu jemnost ironie a humoru, nedoříkávat, naznačovat, dát čtenáři možnost, aby mohl sám luštit, přemýšlet, odhalovat a měl stejně (málo) vodítek jako čtenář originálu, to považuji za nejtěžší nejen u Bolaña, ale v překládání všeobecně. Těžší než slovní hříčky...

Řekla byste, že překládání je více o řemesle, nebo o vlastní překladatelově kreativitě?

Překladatel potřebuje obojí. Řemeslo nebo také „sicflajš“ – musí text chtít nechtě vysedět, fyzicky vytvořit; pak je nutné mít filologickou průpravu, mít načteno (nejen literaturu jazyka, z něhož se překládá, ale i českou a mnohé další), mít všeobecný kulturní rozhled (rozeznat citáty, umět si zařadit jména, neztratit se v zeměpise, v historii atd.), znát oba jazyky v jejich pestrých výrazových rejstřících (od nejvyššího přes úřednické ptydepe po hospodu a věznici)... Kreativita nebo spíš talent (nebo to nazvěme citem pro jazyk) jsou jistě důležité, hodně se však dá naučit, získat zkušeností. A přílišná kreativita může škodit – kdo chce být hlavně kreativní, ať raději píše sám, neboť často hrozí, že autora přepíše, překroutí. Překladatel musí být služebník, pouhé médium, skrze něž mluví originál.

Internet se stal v uplynulých letech důležitým pomocníkem a přispívá k ulehčení práce každého překladatele. Dokážete si ještě představit překládání bez jeho použití?

Představit si to dokážu, sama jsem začínala překládat v době, kdy se u nás teprve objevovaly první osobní počítače. Diplomku jsem ještě psala na psacím stroji se třemi kopíraky, první překlad už na počítači. Pro překladatele je skvělý nejen internet, kde se dá při ověřování jmen, míst, významů apod. najít téměř všechno (pokud

k informacím přistoupíme s patřičnou dávkou nedůvěry a umíme si je přebrat – slepě věřit internetu také nelze), ale i sám počítač s programem, který umožňuje přesouvat, mazat, vracet, vyhledávat... Je to obrovské urychlení a usnadnění práce! Ale závěrečnou verzi stejně nejraději pročítám a doladuji na papíře.

rozhovor připravila Michaela Celárková

PhDr. Anežka Charvátová (*1965) je česká hispanistka, romanistka a překladatelka ze španělštiny. Vystudovala Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy obor španělština a francouzština. Jazykové vzdělání si doplnila ještě studiem italštiny na jazykové škole. Ve svém svobodném povolání překládá a tlumočí, věnuje se propagaci knih a románské literatury – publikuje recenze a španělskou literaturu externě vyučuje na Filosofické fakultě UK. Anežka Charvátová byla již za Bolaňův román nominovaná v překladové kategorii na Magnesii Literu, tu získala už jednou: za překlad *Vypravěče* Maria Vargase Llosy.

(Foto © Michal Kamaryt, ČTK)

NOVÁ SITUACE OHLEDNĚ SPRÁVY ČESKÝCH FILMŮ Z LET 1965–1992 STÁTNÍM FONDEM KINEMATOGRAFIE

Každý, kdo sleduje situaci na poli audiovize v ČR, asi zaznamenal, že v roce 2012 došlo po dlouhých průtazích a nejrůznějších mediálních přestřelkách kdekoho s kdekým k přijetí nového zákona o audiovizi¹. Tato úprava tak zcela nahradila původní, porevoluční úpravu z roku 1992, resp. 1993², a to s účinností od 1. 1. 2013.

Jednou z hlavních změn, kterou nový zákon o audiovizi přinesl, je zrušení „Fondu pro podporu a rozvoj kinematografie“ (dále jen „původní fond“) a zřízení nového „Státního fondu kinematografie“ (dále jen „nový Fond“ n. „Fond“), který je však právním nástupcem fondu původního.

Tato změna přináší podstatně větší změnu, než by se na první pohled mohlo zdát, rozhodně nejde jen o kosmetickou změnu názvu fondu. Nový Fond nabývá větší samostatnosti a nezávislosti na státní správě, konkrétně na Ministerstvu kultury ČR, do jehož působnosti však nadále patří. Ministr kultury nově není „hlavou“

fondu a ministerstvo nový Fond nespravuje, nýbrž tento má samostatné orgány (Radu a Výbor) a v rámci svých pravomocí daných zákonem a svým statutem se tak může skutečně začít chovat jako samostatná právnická osoba (kterou ovšem byl de iure již i původní fond).

Toto nové institucionální zakotvení fondu začíná již mít svůj dopad do praxe.

Nový Fond (stejně jako jeho předchůdce) mimo jiné vykonává některá práva autorská a práva výrobce audiovizuálních děl vyrobených mezi 1. 1. 1965 až 31. 12. 1991 státem, tedy fakticky Filmovým studiem Barrandov (FSB) a Filmovým studiem Zlín (FSZ).

Potud nic nového. Nový je ovšem způsob, jakým tak hodlá činit.

Pro úplnost stručně zrekapituluji, jak tato práva vykonával (rozuměj, jak je spravoval a obchodoval s nimi) původní fond.

Fond pro podporu a rozvoj české kinematografie vznikl v roce 1992³ a od roku 1993 podle starého audiovizuálního zákona

1 Zákon č. 496/2012 Sb. o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizi)

2 Zákon č. 241/1992 o Státním fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie a Zákon č. 273/1993 Sb. o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změnách a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů

3 Byl zřízen zákonem č. 241/1992 Sb.

273/1993 Sb. vykonával práva výrobce i práva autorská ke všem filmům vytvořeným v rámci FSB a FSZ.

Jak je již zmíněno výše, nový autorský zákon v roce 2000 (zákon č. 121/2000 Sb.) pak původnímu fondu výslovně udělil práva výrobce⁴.

Původní fond práva fakticky vykonával nejprve prostřednictvím nástupnických právnických osob po FSB a FSZ, později sloučených do Ateliéry Bonton Zlín a.s. (ABZ). Smlouvu s ABZ „podědil“ po původním fondu i nový Fond.

Prakticky po celou dobu existence předchozího fondu tak s filmy reálně obchodovaly ABZ (resp. jeho předchůdci), s tím, že licenční odměny pro autory a výkonné umělce byly vypláceny prostřednictvím DILIA, OSA a INTERGRAMU.

Smlouva mezi původním fondem a ABZ ovšem k 31. 12. 2013 končí a nový Fond tak zvažuje, jakým způsobem bude práva spravovat a obchodovat s nimi do budoucna.

Než se pustím do výčtu možných budoucích variant obchodování s filmy spravovanými novým Fondem, je třeba zmínit následující fakt: přestože je nový zákon o audiovizí v účinnosti od 1. 1. 2013 a ke stejnému datu de iure vznikl i nový Fond, po dobu přechodnou, než budou zvoleny nové orgány podle nového sta-

4 Srov. § 106 odst. 4 autorského zákona 121/2000 Sb.

tutu Fondu, fungoval nový Fond v určitém provizoriu, které vycházelo ze statusu quo zděděném po původním fondu. Tj. jak Fond samotný, tak výkon výše uvedených práv v roce 2013 fungovaly, jak je popsáno výše, na základě smluv uzavřených s ABZ, resp. DILIA, OSA a INTERGRAM ještě předchozím fondem.

To se má změnit nejpozději k 1. 1. 2014, nicméně k datu vzniku tohoto článku nebylo ohledně budoucího fungování nového Fondu jisté ještě nic a žádné nové smlouvy nebyly nejen podepsány, ale ani projednány.

Níže popsané obchodování s filmy spravovanými novým Fondem tak lze pouze načrtnout dle dosavadního průběhu jednání.

V současné době se jeví jako nejpravděpodobnější varianta, že s filmy bude obchodovat Národní filmový archiv. Tato varianta má svou logiku zejména s ohledem na dvě fakta: jednak NFA drží jako vlastník hmotné substráty uvedených filmů, jednak je ze zákona v pozici výrobce pro české filmy vyrobené do roku 1965⁵. S jistou formou obchodování s těmito „starými“ filmy, konkrétně s pronájemem jejich nosičů a licencováním svých výrobcovských práv, tak má jisté zkušenosti. Na druhé straně je otázkou, zda bude v obchodování s právy pro nový segment filmů alespoň tak úspěšný, jako jeho předchůdce – ABZ, s ohledem na to, že hlavní náplň činnosti

5 Srov. § 106 odst. 4 autorského zákona 121/2000 Sb.

a konec konců i posláni NFA, coby státem vlastněného filmového archivu, je přece jen jiné, než monetizace užití filmů.

Ve hře jsou ovšem i další varianty: jednak, že by byl obchodováním pověřen jiný partner, vzešlý z veřejné soutěže, jednak varianta, že by se obchodování ujal samotný nový Fond.

Tyto varianty se ovšem momentálně nejeví jako příliš pravděpodobné.

Ať již bude zvolena jakákoli z výše uvedených variant, případně varianta zcela jiná, předpokládá se, že zůstane zachován

současný model vyplácení licenčních odměn pro autory prostřednictvím DILIA (OSA a INTERGRAMU), a to (nejen) z toho důvodu, že nový Fond, jeho potenciální obchodní partner i uživatelé od DILIA a spol. potřebují licence nad rámec práv, která drží samotný Fond.

Článek si dovoluji uzavřít přáním, aby aktuální přechodné, mírně chaotické období mezi „po staru“ a „po novu“ brzy skončilo a aby měl Fond při výběru varianty obchodování s filmy šťastnou ruku.

Jan Barták

PERSONÁLNÍ ZMĚNY V AGENTUŘE DILIA

Nejvýraznější personální změnou je odchod paní Jiřiny Koudelákové, současné vedoucí Mediálního oddělení agentury, k 31. 12. 2013 do důchodu. Paní Koudeláková se takto sama rozhodla. Je to pochopitelně pro DILIA velká ztráta. Nutno zdůraznit, že paní Koudeláková zastávala úspěšně funkci vedoucího Mediálního oddělení 13 let, což je dlouhá doba. Na její místo nastoupí Jan Barták, současný ředitel Kolektivní správy DILIA s tím, že bude vykonávat jak funkci ředitele Kolektivní správy, tak pozici vedoucího Mediálního oddělení. K tomuto řešení jsem dospěl po dlouhých úvahách a posvětila je i Správní rada. Hlavním důvodem instalace Jana Bartáka do této „personální unie“ je, že Kolektivní správa má s agenturní činností Mediálního oddělení mnoho společného (víc, než se na první pohled zdá) a bude účelné, aby obě dvě funkce Jan Barták vykonával dohromady. Přeji mu v další práci mnoho štěstí a paní Jiřině Koudelákové zasloužený odpočinek. A především jí děkuji za všechno, co kdy pro DILIA a hlavně pro zastupované autory vykonala. Bylo toho hodně!

Do Literárního oddělení nastoupila na poloviční úvazek slečna Veronika Chaloupková a nahradila ve stejném rozsahu paní Ivanu Simonovou, která odešla po vypršení termínované pracovní

smlouvy. Těžištěm práce slečny Chaloupkové bude posílení aktivní agentáže děl literárních autorů včetně překladatelů ve smyslu nabízení jejich děl nakladatelům krásné literatury. Přeji jí v novém místě mnoho štěstí.

Z Mediálního oddělení odešel ve druhé polovině roku pan Jan Nedbal na základě dohody o ukončení pracovního poměru. Pan Nedbal se v Mediálním oddělení zabýval zahraniční problematikou ve smyslu „vývozu“ a „dovozu“ autorských práv pro užití v audiovizuálních dílech, při rozhlasovém vysílání a jiných druhů užití spadajících do mediální oblasti. Bohužel jsem s jeho prací byl čím dál méně spokojen, a proto ho nahradila paní Adéla Vicieníková Krátká po návratu z dvojnásobné mateřské dovolené, která se právě obdobnou tematikou před odchodem na mateřskou dovolenou zabývala. I jí přeji ve staronovém zaměstnání hodně pracovních úspěchů!

Jiří Srstka

DIVADELNÍ GRANT DILIA VYHLÁŠEN

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře činoherních inscenačních projektů studentů uměleckých škol a filozofických fakult s důrazem na současnou českou i zahraniční dramaturgii a původní tvorbu. Uzávěrka podání žádostí o grant DILIA je 15. prosince 2013.

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře studentských činoherních projektů. Žadatelé mohou být studenti vysokých uměleckých škol (DIFA JAMU Brno, DAMU Praha) a filozofických fakult (FF MU Brno, FF UK Praha, FF UP Olomouc, FPF SU Opava – obor kulturní dramaturgie).

Studentským projektem se rozumí takový, jehož hlavní inscenační tým (režie, scénografie, úprava atd.) je tvořen pouze studenty. Podpora bude udělena pouze projektům, jako jsou scénická čtení a inscenace původních českých textů či dosud neuvedených překladů zahraničních her. Jedním z předpokladů úspěchu žádosti je ošetření autorských práv spojených s daným projektem ze strany DILIA.

O grant se mohou ucházet jak projekty vytvořené v rámci školní výuky, tak projekty vytvořené na základě vlastní iniciativy studentů.

Žádost o grant podává přímo student (autor, režisér, produkční apod.). Autor projektu (kolektiv) musí být v době podání žádosti řádným studujícím jedné z výše uvedených fakult.

Pokyny k podání žádosti o Divadelní grant DILIA jsou uveřejněny na internetových stránkách www.dilia.cz.

V roce 2013 bylo na základě Grantu DILIA podpořeno celkem 5 projektů studentů vysokých uměleckých škol a filozofických fakult z Prahy, Brna a Opavy. DILIA je tak jedinou divadelní agenturou, která soustavně podporuje mladé české autory a divadelníky.
MŠ

CENA JOSEFA JUNGMANNA

Ve středu 2. října 2013 proběhlo v Goethe institutu v Praze slavnostní vyhlášení **22. ročníku Ceny Josefa Jungmanna** za nejlepší překlad uplynulého roku a dalších tvůrčích ocenění významných překladatelských počinů, kterou pořádá Obec překladatelů. **Letos již podruhé se agentura DILIA stala jedním ze sponzorů cen.**

Cena Josefa Jungmanna byla letos udělena **Anežce Charvátové** za překlad románu **Roberta Bolaña 2666** ze španělštiny (nakl. Argo). Dvě tvůrčí prémie porota udělila **Janu Jenišтови** za překlad románu **Michaela Witkowského Královna Barbara** z polštiny (nakl. Fra) a **Jitce Lukešové** za překlad románu **Giba I. Mihaesca Ruska** z rumunštiny (nakl. Havran).

Prémii Tomáše Hrácha pro mladého překladatele byl oceněn **Čeněk Matocha** za překlad románu **Johna Hardinga Florence a Giles** z angličtiny (nakl. Plus).

Do Síně slávy byla uvedena germanistka **Věra Koubová**.

Tvůrčí stipendium Hany Žantovské obdržela **Helena Honcoopová** na práci na antologii japonské poezie 16. století, která ponese název *Knihavějířů*.

Všem oceněným gratulujeme!

Michaela Celárková

SPRÁVNÍ RADA DILIA UDĚLILA UZNÁNÍ

Správní rada divadelní, literární, audiovizuální agentury DILIA podesáté ocenila umělce za jejich celoživotní umělecké tvůrčí činy, občanské postoje a ostatní aktivní činnosti v široké oblasti kultury. Uznání uděluje Správní rada spolu s ředitelem DILIA na písemný návrh jednotlivců nebo profesních klubů členům DILIA, zpravidla starším šedesáti let. Oceněnému přísluší finanční odměna ve výši 20.000 Kč.

Na předvánočním setkání členů DILIA, dne 12. prosince 2013, byli oceněni literární a divadelní historička, překladatelka a pedagožka prof. Alena Morávková, divadelní a rozhlasová režisérka Lída Engelová a režisér, scénarista a herec prof. Karel Smyczek.

Všem oceněným srdečně gratulujeme!

HE

ROZHOVOR S ANTONÍNEM DVOŘÁKEM III.

Jste poslední žijící vnuk slavného skladatele, nesete jméno slavného dědečka s dovětkem třetí. Věnujete se rodokmenu rodiny Dvořákovy. Můžete nám krátce představit genealogii Vašeho rodu?

O dědečkovi je známo, že měl devět dětí. Z toho první tři zemřely ještě jako malé. Ostatních šest se dožilo dospělosti a do konce se všichni oženili. Ne všichni měli děti. Z těch šesti přeživších dětí byli čtyři dcery a jen dva synové. Syn, který nesl jméno Antonín, zůstal bezdětný. Až můj tatínek Otakar, předposlední Dvořákovo dítě, měl děti. Narodil se, když bylo dědečkovi přes 40 let. Sám se ženil ve čtyřiceti a já jsem se narodil, když mu bylo 45 let. Tím vzniklo to, že já jsem vlastně posunutý o generaci.

Snažíte se držet tradici jména. Váš vnuk Antonín Dvořák je již pátým v pořadí. Plánujete tradici držet i dále?

Držet tradici jména byla povinnost. Můj táta říkal, musíš se oženit, mít syna a dát mu jméno Antonín. Jeho povinností to bylo taky a on to, stejně jako já, dodržel. Nedávno jsem mluvil se svým vnukem, Antonínem V., a věřím, že když bude mít syna, tak ho také pojmenuje Antonín.

Opatrujete odkaz svého slavného dědečka. Jaké aktivity v tomto směru vyvíjíte?

Těch aktivit je nepřeberně. Tady v Příbrami, ve svém rodném městě, v současné době zastávám funkci předsedy výboru Hudebního festivalu Antonína Dvořáka. Festival se koná vždy v květnu na počest výročí úmrtí Antonína Dvořáka. Letos jsme pořádali již 45. ročník, což je na festival už slušná tradice.

Před 45 lety jsme založili v Karlových Varech společně s Petrem Dvorským a Liborem Peškem Mezinárodní pěvecké centrum A. Dvořáka, které každoročně pořádá Mezinárodní pěveckou soutěž Antonína Dvořáka. Každý rok se soutěže zúčastní 80 až 100 mladých pěvců z celého světa. Jako host jezdím na soutěž již dvacet let a pět let na ní udílím cenu. V porotě soutěže sedí již několik let můj adoptivní syn z Jižní Koreje, dirigent a ředitel Dvořákovy akademie v Soulu, Young-Chul Choi. Choi před víc jak 8 lety přijel do České republiky a chtěl se se mnou seznámit. Nastudoval tehdy v Soulu *Stabat Mater* a další Dvořákovy církevní skladby. Ptal jsem se ho ze zvědavosti, zda Korejci na Dvořáka chodí. Skromně přikývl a konstatoval, že sál se dvěma tisíci místy zaplní. Slíbil, že až nastuduje další Dvořákovo dílo, pozve mě. Myslel jsem si, že jde

o tradiční východní zdvořilost, ale ani ne za tři měsíce pozvánka do Soulu skutečně přišla. Choi nastudoval Dvořákovu *Rekviem*. Tehdy mi bylo už 75 let, ale společně s vnučkou jsme se do Koreje vydali. Byl to velký úspěch. V Asii, tedy v Japonsku a Koreji, dědečka opravdu milují. Pečovali o nás a s Choiem jsme se velmi spřátelili. Od té doby jsem byl v Soulu už mnohokrát. Choi mi říká tatínku, tak mu říkám synku, proto ho nazývám svým adoptivním synem. Kromě toho, že sedí v porotě karlovarské pěvecké soutěže, pořádá Choi v Praze skladatelskou soutěž, IADCC - International Antonín Dvořák composition competition. Každý rok obdrží porota přes sto prací od mladých skladatelů z celého světa, ze kterých vybere 24 finalistů. Ti pak přijedou do Prahy, kde se odehrává finále. Choi mě ustanovil čestným prezidentem této soutěže, a tak jezdím každoročně na finále soutěže, abych předal cenu vítězi. Za svou péči o Dvořákovu jméno a dílo a na mé doporučení obdržel Choi medaili české vlády a české vyznamenání *Gratias Agit*, které se uděluje lidem, kteří se přičinili o dobré jméno naší republiky v zahraničí.

K dalším aktivitám z odkazu mého děda patří festival Dvořáková Praha, který je mou srdeční záležitostí. Pravidelně se každý rok účastním nejméně sedmi koncertů. V Anglii dále existuje Antonín Dvořák's Society for Czech and Slovak Music. Prezidentem této společnosti byl Sir Charles Mackerras a po jeho smrti se jím stal Jiří Bělohlávek, který má v Anglii zapuštěné kořeny, přestože už zase působí v Čechách. Čestným předsedou je Graham Melville-Mason,

vážený muzikolog, který je mimo jiné také poradcem Pražského jara. V této společnosti působím jako jeden z viceprezidentů. Těch aktivit na poli spravování odkazu Antonína Dvořáka je celá řada.

Jezdil jste po celém světě, abyste zhlédl provedení a nastudování děl svého dědečka. Jak je dnes Antonín Dvořák přijímán v Americe, kde strávil tři roky svého života?

V Americe berou mého dědečka zcela za svého. V roce 1993 jsem byl pozván s celou rodinou na 100. výročí pobytu Antonína Dvořáka ve městě Spillville ve státě Iowa. Můj tatínek, než zemřel, napsal knihu *Můj otec Antonín Dvořák*. Strojopis ležel nedotčen třicet let v mém pracovním stole. V roce 1993 se můj starší syn Antonín seznámil s americkým spisovatelem Paulem Polanskym, který se rozhodl nechat knihu přeložit do angličtiny a v USA ji vydat. V Americe tedy knížka vyšla dříve než v Čechách. Právě Paul Polansky nás pozval na tři týdny do Ameriky, kde jsme se zúčastnili mohutných oslav stého výročí pobytu mého dědečka ve Spillville. Městečko je na tehdejší pobyt Antonína Dvořáka nesmírně hrdé. Dědeček tam strávil pouze sto dní, ale město tím žije dodnes. Dům, kde bydlel, je nyní přeměněn na Dvořákovu muzeum. Oslavy tehdy trvaly celý týden. Každý den se konalo pět koncertů, ani jsem je všechny nestihl navštívit. Procestovali jsme také okolní města, i když byly tehdy v okolí povodně. V jednom městečku plánovali hrát *Jakobína*, ale divadla byla zatopená. Nakonec ho hráli

jen v doprovodu klavíru, bez kostýmů, v civilu. Bylo to takové koncertní provedení, ale bylo to moc fajn.

V roce 1997 jsme se do Ameriky podívali podruhé. Dům na sedmnácté východní ulici, kde Dvořák bydlel, totiž zbourali a místo toho tam postavili nemocnici, kde se léčí AIDS. Proti bourání byly různé protesty, k nimž se připojil mimo jiné i Václav Havel nebo Jarmila Novotná, ale nepomohlo to. Newyorským konzulům ale asi došlo, že nejednali příliš s úctou, takže se rozhodli ze střechy Lincoln Centra přenést sochu Antonína Dvořáka, jejímž autorem byl Ivan Mestrovíč, sochař americko-jugoslávského původu, na důstojnější místo. Zrestaurovali ji a přemístili na Stuyvesant Square, blízko domu, kde Dvořák bydlel. A právě odhalení této zrekonstruované sochy jsme se zúčastnili.

Celým Vaším životem Vás musela provázet díla Vašeho dědečka. Jaká jeho díla máte osobně nejraději?

Na tuhle otázku já vždy odpovídám: „Vyberte mi na rozkvetlé třešni ten nejhezčí květ.“

Určitě jste viděl řadu nastudování asi nejslavnější opery Vašeho dědečka *Rusalky*. Která z nich byla nejoriginálnější a která byla Vašemu srdci nejbližší?

Já jsem měl štěstí, že jsem zatím neviděl *Rusalku* v žádném moderním pojetí. To by mě asi zabilo. V Londýně dávali *Rusalku* zasa-

zenou do prostředí nevěstince a proti tomu jsem vystoupil. Napsal jsem jim ironický kondolenční list. Kdysi jsem u příležitosti uvedení muzikálu *Rusalka* v Čechách dokonce požádal o minutu ticha. Na poslední *Rusalku*, kterou jsem viděl, což už je asi čtyři nebo pět let zpátky, mě pozval Peter Dvorský, který v té době působil jako ředitel Štátneho divadla v Košicích. Režie se tehdy ujal Zdeněk Troška a když se mě po představení ptal, jak se mi to líbilo, trochu jsem ho vyděsil, když jsem mu řekl, že mě zklamal. Ovšem zklamal mě tím, že jsem si myslel, že umí dělat jen komedie. *Rusalka* v jeho režii byla přesně taková, jakou si já představuji – pohádková. Od té doby jsem *Rusalku* neviděl. Jako dítě jsem viděl častokrát *Čerta a Káču*, ale teď už jsem tuhle operu neviděl 30 nebo 40 let. Byl jsem ale velmi potěšen, když jsem měl možnost vidět poprvé v životě *Armidu*, kterou v Ostravě nastudoval Jiří Nekvasil. To byl obrovský zážitek.

Hudba se musela nést celou Vaší rodinou. Jaký máte k hudbě vztah Vy? Šel jste ve šlépějích svého dědečka? Jste hudebníkem? Čemu jste se věnoval?

Jako dítě jsem hrál na piano, ale rodiče to časem vzdali. Pořád jsem si chodil kapat borovou vodu, že mě pálí oči, a taky ruce mě zábly. Měli jsme černé křídlo a já jsem to jednoduše neměl rád. Později jsem pracoval jako geolog. Podobná situace nastala také s mým synem, Antonínem Dvořákem IV. Moje manželka byla uči-

telka hudby, syna jsme tři roky posílali do hudební školy, ale raději se rozhodl dělat jazyky. Já sám jsem „dvořákovsky“ začal žít až po Sametové revoluci.

Všem je Váš dědeček známý jako skladatel světového formátu. Ale určitě všechny zajímá, jaký to byl člověk, otec, dědeček. Jak na Antonína Dvořáka vzpomínal Váš otec?

Dědeček zemřel 25 let před mým narozením, takže jsem ho osobně nepoznal. Ale ze vzpomínek celé rodiny soudím, že byl asi stejně velký člověk, jako umělec. Rodina pro něj byla vším. „Bůh, láska, vlast“ to bylo jeho krédo. Na spoustu svých děl napsal: „Díky Bohu, skončeno“ nebo také „Díky Bohu, šlo to rychle“.

Rozhovor vedly Helena Eliášová a Marie Špalová

Antonín Dvořák III. (1929, Příbram), poslední žijící vnuk Antonína Dvořáka. Povoláním geolog, dvacet let pracoval v příbramských uranových dolech. V současné době se již přes dvacet let stará o odkaz svého dědečka Antonína Dvořáka. V rámci svých aktivit se věnuje i sestavení rodokmenu své rodiny. Antonín Dvořák III. je čestným prezidentem Mezinárodní kompoziční soutěže Antonína Dvořáka, viceprezidentem v britské společnosti Antonína Dvořáka (Dvorak Society For Czech and Slovak Music) a čestným občanem města Spillville ve státě Iowa, kde Antonín Dvořák v létě 1893 složil svůj slavný Smyčcový kvartet F dur zvaný „Americký“ a pravděpodobně zde dokončil i Novosvětskou. Společně s operním pěvcem Peterem Dvorským a dirigentem Liborem Peškem založil Mezinárodní pěvecké centrum Antonína Dvořáka v Karlových Varech, které reprezentuje české koncertní a operní pěveckví a sleduje jeho rozvoj v mezinárodním měřítku. Hlavní akcí pořádanou tímto centrem je Mezinárodní pěvecká soutěž Antonína Dvořáka v Karlových Varech, které se každoročně účastní přes sto mladých pěvců z celého světa. Antonín Dvořák III. také pečuje o letní sídlo svého dědečka ve Vysoké u Příbrami, které zůstalo v majetku rodiny a dnes je součástí Památníku Antonína Dvořáka.

CENY MKČR

24. října 2013 byla v Národním divadle slavnostně předána Státní cena za literaturu, Státní cena za překladatelské dílo, Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla, hudby, výtvarného umění a architektury. Slavnostní předávání ceny za přínos v oblasti kinematografie a audiovizu proběhlo samostatně 31. října 2013 v kinosále Národního filmového archivu Ponrepo. Součástí večera byla projekce nejlepší dochované kopie méně známého filmu Františka Vláčila *Skleněná oblaka*.

Státní cenu za literaturu, která se uděluje od roku 1995 v návaznosti na tradici první republiky a je určena k ohodnocení buď významného původního díla české literatury, nebo dosavadní literární tvorby, získal **Petr Hruška** za sbírku *Darmata*.

Petr Hruška, básník, literární historik, pracovník Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR a vysokoškolský učitel se narodil 7. června 1964 v Ostravě. Vystudoval úpravu nerostných surovin na Vysoké škole báňské a českou literaturu a literární vědu na univerzitách v Ostravě a v Brně. Debutoval v roce 1995 titulem *Obývání nepokoje*, následovaly sbírky *Mě-*

síce (1998), *Vždycky se ty dveře zavíraly* (2002), *Zelený svetr* (2004) a *Auta vjíždějí do lodí* (2007). Oceněná sbírka *Darmata* (2012) poskytuje čtenáři velmi lidský pohled na člověka a jeho všední svět a klade mu překvapivé, někdy až znepokojivé otázky. Petr Hruška je rovněž monografistou básníka Karla Šiktance (*Někde tady*, 2010), editorem spisů Jana Balabána a laureátem Drážďanské ceny lyriky (1998) plus Ceny Jana Skácela (2009).

Laureátem Státní ceny za překladatelské dílo, která je určena k ohodnocení buď významného literárního překladu z cizího jazyka do češtiny, nebo za dosavadní činnost v oblasti překladu literárních děl, je **Vratislav J. Slezák** za celoživotní dílo s přihlédnutím k překladům Hermanna Hesseho.

Vratislav J. Slezák, překladatel z němčiny, dánštiny a polštiny, se narodil 29. února 1932 v Neratovicích. Vystudoval germanistiku a polonistiku na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Od roku 1956 pracoval postupně v Československé obchodní komoře a Výzkumném ústavu paliv jako redaktor, na zahraničním odboru ministerstva kultury a jako učitel na školách

v Poděbradech (České vysoké učení technické), v Litoměřicích (Teologický konvikt) a v Praze (Vysoká škola zemědělská, Univerzita Karlova). Jako překladatel se věnuje soustavně dílu Hermanna Hesseho. Dále vyšly jeho překlady próz Thomase Bernharda, Heinricha Bölla, Hermanna Brocha, Alfreda Döblina, Friedricha Dürrenmatta, Petera Handkeho, Heinricha von Kleista, Gustava Meyrinka nebo Waltera Nigga. Celkem přes tři desítky titulů. Je laureátem Ceny Josefa Jungmanna (2002). Ke svému dílu říká: „*Osudem jsem byl přivát k Hermannu Hessemu, od něho si cením zvláště Hry se skleněnými perlami a Stepního vlka. Jinak mě velmi poutá dílo Thomase Manna, z jeho děl téměř všechno. Jakousi „svatou“ německou trojici bych vytvořil připojením Heinricha Bölla. Kromě tvorby mě u nich oslovuje podoba jejich němectví, evropanství a samozřejmě lidství, četné jasnozřivé postoje k dějinnému dobovému vývoji. A rád si čtu v rozmanitých jejich biografích.*“ (Vratislav J. Slezák v rozhovoru pro www.goethe.de).

Cenu Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla, která se uděluje od roku 2003 jako ohodnocení výjimečných uměleckých tvůrčích nebo interpretačních počínů, nebo za dlouhodobé umělecké zásluhy v oblasti divadla, převzal **Ctibor Turba** za výjimečný přínos v oblasti pantomimy, nového cirkusu a pohybového divadla.

Ctibor Turba, mim, scénárista, režisér a pedagog, se narodil 16. října 1944 v Mariánských Lázních. Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně, studia divadelní vědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze nedokončil. Od 60. let patří mezi průkopníky nové pantomimy v Čechách. Inspiruje se absurdní komikou patafyziky a dada stejně jako tradicí cirkusových klauniád. Působil nejprve v Laterně magie a v cirkuse Humberto. V roce 1968 spoluzaložil Pantomimu Alfreda Jarryho, na kterou navázal Cirkus Alfred (1974), resp. Alfred & spol. (1986) a divadlo mimů Alfred ve dvoře (1997). Vytvořil řadu autorských inscenací (*Udělej mu to zprava, Deklaunizace, Archa bláznů* aj.), spolupracoval s filmem i různými činoherními a loutkovými divadly. Jako režisér a učitel působil v Čechách (Katedra loutkářství DAMU), ale zejména v zahraničí (Dánsko, Francie, Švýcarsko). „*U jiných bývají začátky otázkou volby, u mne to bylo jako pád kamene. Zjistil jsem prostě, že v sobě mám divadlo, a nebylo vyhnutí, pudilo mě to tou řečí mluvit. Vymýšlel jsem si situace a příběhy a dělal jsem vlastně totéž, co potom celý život,*“ řekl v roce 1987 Sergeji Machoninovi pro sborník *O divadle III*. Po roce 1989 pokračuje jak v divadelní režii, dramaturgii a scénáristice, tak v pedagogické činnosti (na pražské HAMU založil Katedru nonverbálního a komediálního divadla, na brněnské JAMU pak Ateliér klaunské scénické a filmové tvorby). V roce 1994 byl jmenován profesorem.

Cenu Ministerstva kultury za přínos v oblasti hudby, která se uděluje jako ohodnocení výjimečných uměleckých tvůrčích nebo interpretačních počínů, nebo za dlouhodobé umělecké zásluhy v oblasti hudby, obdržel **Jiří Černý** za nezpochybnitelný přínos v oblasti české hudební kritiky v širokém spektru hudebních žánrů.

Jiří Černý, hudební kritik, autor populárních klubových pořadů *Antidiskotéka* a *Rockování*, se narodil 25. února 1936 v Praze. Vystudoval žurnalistiku a češtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Do roku 1965 pracoval v týdeníku *Mladý svět*, od té doby je publicistou na volné noze. Spolupracuje s novinami, časopisy, rozhlasem i televizí. V 70. letech spolupracoval rovněž s hudebním vydavatelstvím Supraphon a se Svazem hudebníků. V současnosti působí v Českém rozhlasu (kde uvádí pořad *Klub osamělých srdcí seržanta Pepře*). Je autorem či spoluautorem knih: *Zpěváci bez konzervatoře* (1966), *Poplach kolem Beatles* (1966, s M. Černou), *Hvězdy světových mikrofonů* (1969, s M. Černou), *Hvězdy tehdejších hitparád* (1989, s M. Černou), *Načerno v Českém rozhlasu* (2000) a *Určitá míra facky* (2010). Svůj život a dílo představil v knižním rozhovoru s Jaroslavem Riedelem *Kritik bez konzervatoře* (2006). Na otázku, co je pro kritika nejdůležitější, odpovídá: „Už dávno jsem přesvědčený, že je to umění poslouchat a vcítovat se, protože dřív než kritik začne posuzovat, jestli se mu to dílo nebo koncert líbí či ne, musí se snažit pochopit, proč to ten autor či interpret takhle udělal a co měl

za lubem. A jestli mu stálo za to, aby si s tím dal tolik práce.“ (Týdeník *Rozhlas*, 47/2012).

Cenu Ministerstva kultury za přínos v oblasti kinematografie a audiovize získal **Vladimír Opěla** za celoživotní dílo a dlouhodobé zásluhy v péči o záchranu filmového kulturního dědictví. Vladimír Opěla se zasloužil o zachování integrity a rozvoj výjimečných sbírek Národního filmového archivu, který se díky jeho práci stal světo­vě respektovanou institucí.

Vladimír Opěla (*1938) původně absolvoval Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (obor fyzika, chemie) a Filozofickou fakultu (dějiny umění). V roce 1957 se stal v Brně lektorem prvního Filmového klubu u nás. V roce 1965 začal pracovat ve Filmovém archivu ČSFÚ, nejprve jako praktikant v laboratořích, později se stal vedoucím technického oddělení. Navrhl projekt generální inventarizace sbírek - filmy se poprvé začaly kontrolovat, katalogizovat a zabezpečovat. V roce 1992 byl ministrem kultury jmenován ředitelem Národního filmového archivu (NFA se ve stejném roce transformoval z ČSFÚ). V roce 2008 mu byla ministrem vnitra udělena medaile Za zásluhy o české archivnictví. Velmi aktivně spolupracuje s organizací FIAF (Mezinárodní federace filmových archivů).

Druhým oceněným v oblasti kinematografie a audiovize je in memoriam **František Vláčil** za celoživotní filmovou tvorbu a mimořádný umělecký přínos české kinematografii.

Scénárista, režisér, malíř a grafik František Vláčil (19. 2. 1924, Český Těšín – 28. 1. 1999, Praha) byl jednou z nejvýraznějších osobností české kinematografie, jeho nadčasové a výtvarně dokonalé filmy jako *Markéta Lazarová* či *Údolí včel* jsou dnes filmovými odborníky považovány za vrcholná díla českého filmu.

František Vláčil studoval na brněnské univerzitě dějiny umění a estetiky. První zkušenosti s filmem získal v brněnském trikovém studiu dokumentárních filmů, později ve filmovém studiu Československého armádního filmu. Na Barrandově debutoval až v roce 1960 filmem *Holubice*, čímž se zařadil mezi nejpozoruhodnější filmové tvůrce tzv. československé nové vlny 60. let 20. století. Největší ohlas mu ale přinesl dlouho připravovaný, dlouho natáčený a upravovaný film *Markéta Lazarová* s debutující slovenskou herečkou Magdou Vašáryovou v hlavní roli Markéty. Dále natočil významný historický film *Údolí včel* s Petrem Čepkem v hlavní roli, který zazářil i v dalším Vláčilově snímku *Adelheid*. V období normalizace František Vláčil natočil například psychologický snímek *Dým bramborové natě* s Rudolfem Hrušínským v hlavní roli a baladický příběh *Stíny horkého léta*. Výrazné jsou i jeho poslední snímky *Hadí jed*, *Stín kapradiny* a *MÁG*. V roce 1993 obdržel ocenění Český lev

za celoživotní umělecký přínos českému filmu. Působil také jako prezident České filmové a televizní akademie. Na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech obdržel hlavní cenu za mimořádný umělecký přínos světové kinematografii.

Cenu Ministerstva kultury za přínos v oblasti výtvarného umění obdržel **Milan Grygar** za ojedinělou celoživotní uměleckou činnost. Milan Grygar (*1926) se věnuje malbě, grafice, typografii, filmovým plakátům a zvukovým realizacím. Zabývá se souvislostí mezi kresbou a zvukem.

Cenu Ministerstva kultury za přínos v oblasti architektury obdržel **Rostislav Švácha** za jedinečný přínos k poznání a popularizaci moderní a současné architektury a za intenzivní obranu kulturního dědictví. Rostislav Švácha je historik a teoretik umění a architektury a vysokoškolský pedagog. Zabývá se především architekturou 17. až 21. století.

HE

CENY DIVADELNÍCH NOVIN UDĚLENY

Již potřinácté proběhlo 15. října 2013 udílení výročních Cen Divadelních novin za předchozí sezonu. Odborná porota, složená z třicetadvaceti kritiků, udělila ceny v pěti kategoriích. Slavnostní předávání diplomů a obrazů, které pro tuto příležitost vytvořil Michal Pěchouček, se konalo v Divadle Na zábradlí.

Cenu Divadelních novin za Herecký výkon sezony bez ohledu na žánr obdržel Karel Dobrý za titulní roli v inscenaci *Den opričníka*, kterou v režii Kamily Polívkové uvádí Studio Hrdinů v Praze. V kategorii Alternativní divadlo byla udělena cena Petru Boháčovi za režii a koncept projektu *One Step Before the Fall*, jenž vznikl v koprodukcii souboru Spitfire Company a studia DAMÚZA. V oboru Tanec a balet byla oceněna Markéta Vacovská za choreografii k téže inscenaci. Miloš Orson Štědroň zvítězil v kategorii Hudební divadlo za libreto a hudbu k inscenaci *Divadlo Gočár*. V oboru Činohra byla cena udělena režisérovi Dušanu D. Pařízkovi za inscenaci *Zahradní slavnost*, kterou uvedlo Národní divadlo Praha. Všem oceněným gratulujeme!

Ceny Divadelních novin se udělují od roku 2001. O letošních Cenách Divadelních novin rozhodovali: Bergmannová Pavla, Černá Kamila, Dombrovská Lenka, Erml Richard, Herman Josef, Hořínek

Zdeněk, Hrdinová Radmila, Hulec Vladimír, Jará Dana, Karfík Vladimír, Kerbr Jan, Kolář Jan, Macháček Martin, Malíková Nina, Návratová Jana, Rathouská Kateřina, Reslová Marie, Soprová Jana, Šaldová Lenka, Tichý Zdeněk, Zahálka Michal, Zdeňková Marie, Žáček Ivan.

MŠ

CENA MILOSLAVA ŠVANDRLÍKA

Rada městské části Praha 11 ve spolupráci s Obcí spisovatelů udělila Cenu Miloslava Švandrlíka pro nejlepší humoristickou knihu českého autora v uplynulém kalendářním roce 2012.

Během závěrečného dne oslav narozenin Prahy 11 byla udělena cena Miloslava Švandrlíka za nejlepší humoristickou knihu loňského roku, kterou převzal **Evžen Boček** za svou oficiální prvotinu *Poslední aristokratka*. Úspěšnému autorovi ji předal starosta městské části Dalibor Mlejnský. Autor dostal diplom, těžítka ve tvaru hranolu s ornamentem klíče a finanční odměnu ve výši 10 000,- Kč. Druhou a třetí pozici, k níž patří čestné uznání a věcná cena, obsadila *Nová pražská strašidla* od Jana Nejedlého a *Tak pravil XY* z pera Jiřího Žáčka.

HE

BREVIÁŘ AUTORA: JAK POZNAT AUTORSKÉ DÍLO?

Vymezení toho, co je a co není autorským dílem, může činit v praxi velké nesnáze. Problém je to věru palčivý, málo diskutovaný a matoucí často v tom, že si mnozí myslí, že každý nehmotný statek nebo osobní „výron“ je již autorským dílem, což nebývá vždy pravda.

Historickým důvodem pro vytvoření zvláštní množiny autorských děl bylo především zákonné uznání osobnostních (morálních) práv autora. Pokud by jich nebylo, mohl být koneckonců vytvořen zákon, jenž by pouze pojednával majetková (ekonomická) práva osob, výsledkem jejichž činnosti se stala nehmotná věc, donekonečna kopírovatelná bez újmy na své podstatě.

Autorský zákon a s ním i autorská díla jsou jenom částí práv k nehmotným statkům. Rozhodně tedy nelze k autorským dílům a tím i k autorským právům přiřadit práva spojená s ochranou osobnosti (ochrana písemností osobní povahy, podobizen, jména, života, zdraví, občanské cti a důstojnosti atd.), o nichž hovoří občanský zákoník a nikoli autorský zákon. Speciální právní úprava pak platí pro vynálezy, zlepšovací návrhy, užité vzory a ochranné známky a je propojena s autorským zákonem pouze v případě, že dotýčný nehmotný statek je chráněn jak zvláštním právním před-

pisem, tak i autorským zákonem (např. vědecké dílo, které obsahuje vynález, bude chráněno jak zákonem o vynálezech, tak i autorským zákonem).

Autorský zákon sám negativně definuje, co autorským dílem není. Jde zejména o námět díla sám o sobě (hantýrkou holý námět), denní zprávu nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenku, postup, princip, metodu, objev, vědeckou teorii, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.

Autorský zákon však také pozitivně vymezuje, co autorským dílem je. Základní kritéria jsou tak trochu zachumlány v textu, ale je možné je až s matematickou přesností vygenerovat. Musí jít o dílo literární či jiné dílo umělecké nebo dílo vědecké, dílo musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a musí být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Tedy jde o tři základní zákonné podmínky! Spory se v praxi vedou především o to, zda konkrétní dílo je dílem uměleckým a zda je výsledkem tvůrčí činnosti autora. Jestliže kupříkladu někdo vypráví scénáristovi o svém životě, který je pochopitelně statisticky jedinečný, nestává se spoluautorem scénáře o svém životě, protože pouhé vyprávění v naprosté většině případů není dílem uměleckým. Teprve scénárista

vyprávěné údaje zpracuje do umělecké podoby. Ohledně hodnocení toho, zdali je „něco“ dílem uměleckým nebo ne, je především posouzení formy, nikoli hodnoty! A formu lze analyzovat jedině s použitím umělecko - vědních oborů, jež jsou zcela mimo právo! Tento průnik shledávám velice zajímavým a v právu vskutku hodně neobvyklým.

O jedinečném výsledku tvůrčí činnosti lze ve zkratce říci to, že dílo musí být nezaměnitelné a především by k jeho podobě a obsahu nemohly objektivně dospět dvě různé osoby nezávisle na sobě. Statistická jedinečnost a výsledek tvůrčí činnosti bývají často zaměňovány s „pouhou“osobitostí, která je jako kritérium pro určení autorského díla nedostatečná. Osobitý může být kupříkladu výběr herců nebo uspořádání celku (kupř. výstavy), ale to ještě neznamená, že půjde o autorské dílo. Problémem vztahu reality a autorského zákona je to, že správně by mělo být každé dílo zkoumáno zvláště v tom smyslu, zdali naplňuje shora uvedené znaky či nikoli. Stručně řečeno, je to nemožné, zvláště v případech, kdy se plošně vypořádávají nároky u autorských děl a to zejména v rámci kolektivní správy. Posuzovat by se tedy měla pouze díla, jež jsou takzvané „na hraně“, kupříkladu scénáře pro moderátory udílení cen při přenosu televizí nebo díla vědecká, jež obsahují pouze grafy a výpočtové tabulky a ne ta ostatní, chcete-li běžná.

Nutno dodat, že autorem autorského díla může být pouze fyzická osoba bez ohledu na věk, nikdy však osoba právnická. Osoba právnická může za autora jeho práva v nějakém rozsahu vykonávat, ale nikdy nemůže být tvůrcem a to i v případech, že jde o autora, jenž je vůči právnické osobě v zaměstnaneckém vztahu.

Autorské dílo buď objektivně existuje, nebo neexistuje. Strany smlouvy se tak nemohou dohodnout o něčem, co považují za autorské dílo, že jím je, když jím ve skutečnosti není. Budu-li vyrábět cvičky a ve smlouvě s odběratelem se dohodnu, že jde o autorská díla, bude smlouva neplatná. Zejména v audiovizí a zejména u soukromých producentů v poslední době dochází k tomu, že se šmahem vystavují autorskoprávní smlouvy na výkony, které s autorskými díly nemají vůbec nic společného, kupříkladu na činnost kostymérů (nezaměňovat s kostýmními výtvarníky!). V pochybách o tom, zdali je něco autorským dílem či ne, může s konečnou platností rozhodnout pouze soud a ne kupříkladu Ministerstvo kultury ČR, jak se mnozí domnívají.

Autorský zákon nám však může i pomoci a to tak, že podává v § 2, odst. 1 demonstrativní výčet druhů autorských děl. O nich pak nemusíme v praxi pochybovat a zkoumat, zdali autorskými díly jsou, či nikoli.

Mimo shora uvedené však autorský zákon hovoří i o dalších typech děl, jež jsou kriteriálně odchylně. Jde o počítačové pro-

gramy a fotografie, u nichž postačuje původnost v tom smyslu, že jde o původní autorův duševní výtvar. Nechtějte po mne prosím výklad této původnosti, tedy kde původnost začíná a kde končí. Jinými slovy řečeno, tato definice je v praxi téměř nevyložitelná.

Autorský zákon vedle demonstrativního výčtu uvádí i další, řekněme speciální druhy děl, ze kterých nás bude zajímat hlavně tvůrčí zpracování díla jiného, překlad autorských děl a dílo souborné, které pochopitelně autorskými díly jsou, pokud však splňují shora uvedené tři zákonné podmínky.

Vedle autorských děl autorský zákon upravuje i práva, jež jsou autorským právům příbuzná, respektive s nimi souvisejí, ale v žádném případě se nejedná o autorská práva, potažmo o autorská díla. Jde o práva výkonných umělců, práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, práva rozhlasového nebo televizního vysílatele, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému volnému dílu, právo nakladatele a právo pořizovatele databáze.

Jiří Srstka

NOVELIZACE AUTORSKÉHO ZÁKONA – POKRAČOVÁNÍ „NEKONEČNÉHO PŘÍBĚHU“

Čtenáři Věstníku jsou již po několik let průběžně informováni o legislativním dění v oblasti českého autorského práva, zejména o vývoji novelizace našeho autorského zákona.

Tento článek tak bude jen stručnou aktualizací s ohledem na nejnovější dění na české politické scéně.

V posledním čísle Věstníku¹ jsem informoval o schválení tzv. „malé novely“ autorského zákona, tj. novely nevelkého rozsahu vzniklé na půdě Poslanecké sněmovny coby poslanecké iniciativy, čekající na podpis čerstvě zvoleným prezidentem republiky. Článek obsahoval relativně podrobný popis obsahu novely, omezím se proto na konstatování, že sněmovnou přijatý zákon novelizaci obsahující byl prezidentem podepsán a vstoupil v účinnost k 1. 7. 2013 pod číslem 156/2013 Sb.

Situace se ovšem poměrně zásadně změnila ohledně tzv. velké novely autorského zákona. „Velkou novelou“ míním novelizaci připravovanou již drahnou dobou na půdě Ministerstva kultury ČR.

Ta se sice po mnohých peripetiích a cca čtyřleté přípravě nejprve v relativně celistvé podobě z kraje letošního roku dostala až do fáze mezirezortního připomínkového řízení a věrna svému přízvisku obsahovala skutečně velkou porci změn nejrůznějšího charakteru a odpovídala výstupům pracovních skupin i veřejných konzultací. Po tomto připomínkovém řízení byla však značně okleštěna pouze na implementaci dvou nových, již schválených evropských směrnic (více viz níže) a v této okleštěné podobě byla předložena k projednání vládě. Vláda tento okleštěný návrh schválila a předložila poslanecké sněmovně, která jej v prvním čtení také schválila, načež se ovšem rozpustila, čímž padla pod stůl i tato úsporná podoba novelizace autorského zákona.

Pro čtenáře, kteří nejsou obeznámeni s detaily legislativního procesu, na vysvětlenou dodávám, že u návrhů zákonů, které poslanecká sněmovna nestihne schválit, se proces jejich schvalování končí a nová sněmovna je musí projednat zcela nově. Je tedy potřeba, aby byly nové sněmovné znovu k projednání předloženy. Nestane-li se tak, je to jakoby žádné předchozí předložení, projednávání, hlasování a schvalování zákona neproběhlo.

¹ Věstník „Jaro 2013“ – „Malá“ novela autorského zákona aneb popis jednoho legislativního šlendriánu

Hodnocení situace lze shrnout do slov: jsme opět na začátku a jede se na novo.

S ohledem na to, že v době vzniku článku nebylo zřejmé, kdy a zda případně vůbec nějaká nová vláda vznikne, natož aby bylo známo její složení, je předvídaní dalšího osudu novely AZ tak trochu pověstným „věštěním z křišťálové koule“.

Inu což, pokusím se o ně a předložím stručně několik možných variant vývoje.

Coby východisko vytknu před závorku fakt, že EU v nedávné minulosti vydala dvě nové směrnice z oblasti autorského práva, které je Česká republika do své národní úpravy povinna implementovat, a další směrnice je v konečné fázi projednávání a její schválení lze očekávat nejpozději do konce června 2014. Jde o následující směrnice:

- směrnice 2011/77/EU, ze dne 27. září 2011, o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (v ČR měla být implementována do 1. 11. 2013)
- směrnice 2012/28/EU, ze dne 25. října 2012, o některých povolených způsobech užití osiřelých děl (v ČR má být implementována do 29. 10. 2014)

- směrnice o kolektivní správě (schválení lze očekávat do konce června 2014 a lze předpokládat obvyklou lhůtu pro implementaci – tj. 2 roky)

Z uvedeného je zřejmé, že pokud se poslanecká sněmovna vzniklá z říjnových voleb v důsledku volebního patu nerozpuští dříve, než začne pracovat, měla by se novelizací autorského zákona v nějakém rozsahu zabývat.

Pro účely odhadu dalšího vývoje předpokládejme, že vše půjde standardní cestou, tedy cestou vládního návrhu a nikoli cestou poslanecké iniciativy (která je i pro účely věštění z křišťálové koule zcela nepředvídatelná).

Pak jsou v zásadě možné 3 varianty:

1/ „cesta nejmenšího odporu“ – MK pro vládu připraví návrh novely obsahující pouze nutnou (protože pro ČR coby členu EU povinnou) implementaci směrnic;

2/ „zlatá střední cesta“ – MK v rámci přípravy implementace směrnice dle bodu jedna nad její rámec upraví související oblasti autorského zákona, příp. proběhnou nějaké omezené, dílčí, se směrnici přímo nesouvisející změny autorského zákona;

3/ „velká novela“ – MK opráší svou cca čtyřletou práci a při příležitosti implementace směrnic „dorazí“ i prakticky připravenou velkou novelizaci autorského zákona.

Varianta, která bude zvolena, samozřejmě závisí na mnoha aspektech, zejména pak na dvou: jednak na politické konstelaci, tedy na vůli budoucí vládní garnitury vůbec se tolik potřebnou novelizací autorského práva zabývat, jednak na osobě budoucího ministra kultury, který bude mít přípravu návrhu v gesci.

Dosavadní proklamace MK ČR se sice nesly v duchu, že se nejpozději v souvislosti s implementací směrnice o kolektivní správě chce novelizací autorského zákona z gruntu zabývat, víme ovšem, jak pomíjivá taková prohlášení v politickém životě jsou.

S relativní jistotou lze říci, že minimálně k variantě č. 1 bude ČR dříve či později ze strany EU donucena. Troufám si tvrdit, že implementace dvou posledně jmenovaných směrnic bude bez alespoň dílčí další novelizace, tedy novelizace souvisejících ustanovení

autorského zákona obtížně realizovatelná, ne-li nemožná, osobně bych tedy sázel minimálně na variantu č. 2, s tím, že bych, společně s většinovým názorem odborné veřejnosti, považoval za užitečné provést rozsáhlejší novelizaci – přikláněl bych se tedy k variantě 3, a to se všemi riziky, která to s sebou může nést.

Článek o novelizaci autorského zákona lze tedy uzavřít konstatováním, že jediné, co nás z hlediska změny autorského zákona v nejbližší době čeká, je tzv. nepřímá novela autorského zákona v důsledku vstoupení nového občanského zákoníku v účinnost, ten totiž obsahuje úpravu licenčních smluv, která se tak z autorského zákona k 1. 1. 2014 vyjímá. Rozsah další novelizace je ve hvězdách.

Držme si tedy palce, aby to nebyla na dlouhou dobu novelizace poslední, aktualizace autorského zákona je totiž již notnou dobu skutečně potřeba.

Jan Barták

PRAXE LICENCOVÁNÍ DĚL VŮČI ČRO A NOVÁ OBLAST SPOLUPRÁCE – „E-SHOP“ RADIOSERVISU

DILIA od 1. 1. 2014 rozběhne v rámci kolektivní správy další oblast spolupráce s Českým rozhlasem (dále jen „ČRo“), resp. jeho vydavatelstvím Radioservisem a.s. Bude jím licencování tzv. „e-shopu“, odborněji řečeno úplatného stahování „mluveného slova“ v nejširším slova smyslu na webových stránkách Radioservisu. Cílem je umožnit zájemcům poslech jejich oblíbené rozhlasové hry, rozhlasového pořadu či audio-záznamu divadelní hry z archivu ČRo kdykoli i mimo vysílání či krátce po něm. Má tak vzniknout „audio-téka“ svého druhu.

Před rozvedením popisu nové služby i podmínek, za nichž ji DILIA za autory licencuje, si dovoluji stručné shrnutí aktuálního stavu licencování DILIA vůči ČRo v rámci kolektivní správy.

Licencování rozhlasového vysílání (tzv. „reprízového“)

DILIA v prvé řadě vůči ČRo licencuje „vysílání“ – tj. vysílání již zveřejněných děl nebo jejich částí.

Sazebník je stanoven minutovou sazbou za různé autorské role a výše odměny je různá i podle toho, zda jde o první vysílání v daném roce nebo o jeho reprízu. V hromadné smlouvě je dále zakot-

vena bezplatná repríza do 48 hodin od předchozího úplatného odvysílání. ČRo posílá jednou měsíčně DILIA seznam všech odvysílaných děl a po vyúčtování odměn dochází k jejich adresné vyplatě autorům.

Výše uvedenou smlouvou je odlicencováno vysílání na všech stanicích ČRo. Zvláštní režim má pouze internetové vysílání (tzv. webcasting) nové dětské stanice ČRo „Radio Junior“ na stránkách www.play.cz a od 1. 3. tohoto roku nově také digitální vysílání této stanice (tj. vysílání dostupné pouze na přijímačích, které mají digitální tuner). I zde je sazebník stanoven minutovou sazbou, obdobně jako u standardního vysílání, výše sazeb je však výrazně nižší s ohledem na nižší zásah stanice.

Licencování „streamu“ na webových stránkách ČRo

Vedle vysílání DILIA v případě Českého rozhlasu licencuje užití slovesných děl ve webovém archivu ČRo, tj. službu tzv. vysílání posunutého v čase dle volby návštěvníka webu ČRo – streamu.

I zde je výše odměny stanovena minutovou sazbou, a to za týden zveřejnění díla na internetu (7 po sobě jdoucích dní). A také

zde dochází k vyúčtování odměn na základě hlášení ČRo o dílech užitých na webu ČRo a k jejich adresné výplatě.

E-shop Radioservisu

Jak je uvedeno výše, od 1. 1. 2014 vstoupí v účinnost nová hromadná smlouva mezi DILIA a Radioservisem a. s., týkající se umožnění úplatného stahování „mluveného slova“ z archivu ČRo.

Koncept smlouvy vychází z dosavadních hromadných smluv mezi DILIA a ČRo a předpokládá tedy licencování užitých děl dle sazebníku, pravidelné hlášení užitých děl ze strany Radioservisu a adresnou výplatu těchto odměn autorům.

Sazebník je tvořen procentní sazbou z koncové ceny za jedno stažení díla z internetu s tím, že je stanovena min. odměna pro autory za jedno stažení (jinými slovy, vazba na koncovou cenu je limitována dolní hranicí odměny).¹

Hlášení užitých děl od Radioservisu a. s. a vyúčtování odměn je nastaveno coby kvartální.

Kvartálně tedy budou také vypláceny odměny autorům.

Závěrem je třeba podotknout, že v oblasti mluveného slova jde o službu novou. DILIA proto tuto smlouvu považuje za svého

druhu „pilotní projekt“, který má ukázat, zda je licencování tohoto užití v prostředí českého internetu životaschopné. Otázkou je zejména jejich konkurenceschopnost vůči nelegálním zdrojům na internetu.

Užití děl ČRo mimo hromadné smlouvy

Konečně pro úplnost dodávám, že výše popsaný systém licencování v rámci kolektivní správy se nevztahuje na:

- nově vytvářená díla a jejich první vysílání či umístění na internet
- zpracování původních děl coby předloh do nových (rozhlasových) děl a jejich první vysílání či umístění na internet
- užití děl zahraničních autorů (vyjma autorů ze Slovenska)
- hudebně dramatická díla.

Užití těchto děl rozhlasovým vysíláním licencuje DILIA za agenturně zastupované autory ad hoc uzavíranými licenčními smlouvami, případně si jejich užití musí ČRo, resp. Radioservis a. s. odlicencovat s autory napřímo.

Jan Barták

¹ Úplné znění sazebníků citovaných v článku jsou k dispozici na vyžádání v odd. kolektivní správy DILIA.

PODIVUHODNÝ PŘÍBĚH JANÁČKOVY OPERY OSUD

Janáčková opera *Osud*, která vznikla bezprostředně po jeho první slavné opeře *Její Pastorkyni*, bývá na operních scénách uváděna zřídka a to zřejmě kvůli prapodivnému ději, který lze těžko inscenačně vyložit tak, aby nepůsobil zmateně, nevysvětlitelně a snad i trochu šíleně. Za vše mluví fakt, že tato opera dokončená Janáčkem v první polovině roku 1905, byla v divadle uvedena až v roce 1958 a to v Brně, tedy 53 let po svém vzniku.

Obsah opery, předznamenán jako „*Fragmenty románové ze života*“, posuďte sami:

1. jednání

Lázeňští hosté čile korzují po luhačovické kolonádě. Jako největší diskutér zaujímá společnost dr. Suda se svými přáteli, mezi které patří i mladá paní Míla Válková. Do společnosti se záhy vmísí i nový host, skladatel Živný. Společnost s údivem konstatuje, že Válková a Živný se již znají. Mezi hosty se objevují další postavy, jako například učitelka zpěvu, slečna Stuhlá a mládež, chystající se na výlet. Korzující hosté se zničehonic vytratí a na scéně zůstává Živný s Válkovou osamocen. Z jejich hovoru lze seznat, že spolu měli v minu-

losti milostný vztah, ze kterého bylo počato i dítě, malý chlapeček Doubek. Vztah obou milenců však překazila matka Válkové proto, že považovala skladatele Živného za žebráka. Po rozchodu s Mílou se rozhodl Živný zkomponovat o svém nešťastném osudu operu *Osud*. Dvojice si vyjasní, že podezření Živného z nevěry Míly není pravdivé a rozhodnou se i nadále své životy spojit.

2. jednání

V bytě Živného a Válkové zpívá Živný úryvky ze svého díla *Míle*. Její osočování z nevěry již z opery vypustil. Chlapeček Doubek se ptá maminky, zdali ví, co to je láska. Míla odpovídá, že láska je celý její život a ten je jejím osudem. Do bytu vchází Mílina matka, která od doby rozchodu Míly se Živným zešílela, zřejmě z důvodu její chorobné lakotnosti. Její duševní nemoc se přítomností Živného ještě stupňuje, neboť se domnívá, že ji návratem k Míle chce připravit o majetek. Pro Mílinu matku je Živný havran, jenž chce ulétnout oknem i s jejími penězi. Matka Míly se za domnělým havranem vrhne, padá z balkónu a strhává s sebou i Mílu. Obě umírají. Živný si zoufá a proklíná svůj osud.

3. jednání

V aule konzervatoře předzpívávají studenti z partitury nové opery, kterou složil jejich učitel, profesor Živný. Je přítomen i jeho syn Doubek. Opera má mít ten samý den večer v divadle premiéru, ale stále chybí poslední jednání. Přichází Živný a studenti ho prosí, aby jim něco řekl o svém díle. Po chvíli vyprávění Živného studenti s překvapením zjistí, že obsah opery je jeho životním příběhem. Když se Živný dostane až k smrti Míly Válkové, rozpoutá se bouře a blesk do něj udeří skrze otevřené okno. Živný klesá omráčen. Studenti pochopili, že se stali aktéry posledního jednání jeho opery.

Janáček, respektive libretistka Fedora Bartošová, se snažili psát libreto částečně ve verších. Níže ukázka libreta ze závěru opery:

Živný: Což nevidí váš zrak tam, kde záře přisvit stříbrný se třístí, hlavičku dětskou a smutnou strašně tak? Zas tebe zrak můj zří... ach zří, zas tebe můj zrak zří! Tvář andělská, u skrání kroužky zlatých kadeří a oko velké, zářivé. (zarachotí hrom, Živný klesá v mdlobách)

Doubek: Ach táto.

Elérové a elévky: Kriste.

Jedna z elévek: Ó běžte pro pomoc! Pro lékaře! Pro pomoc. Pomozte, pomozte.

Živný: (zvedá se) Což neslyšíte? Ten žalostný tón! Což neslyšíte? (intonuje hlasem umírající Míly)... Á,á,á... Slyšíte... to je její pláč!

Jedna z elévek: Toť hudba z posledního jednání!

Živný: Z posledního jednání? To je v rukou božích a zůstane tam.

dr. Suda: (rychle vstoupí) Co je vám přáteli?

konec opery

Ono předznamenání „*Fragmenty románové ze života*“ dává vzdáleně tušit, jak libreto opery vznikalo. V srpnu 1903, několik měsíců po smrti Janáčkovy dcery Olgy (zemřela v únoru 1903) a po odmítnutí *Její pastorkyně* Národním divadlem v dubnu téhož roku, pobýval Janáček v Luhačovicích, kde se vzpamatovával asi z nejtěžších chvil svého života. Neznámá a tajemná dáma mu položila na stůl tři rudé růže, snad dojata jeho osaměním a smutkem, který z něj vyzařoval. Ona tajemná dáma byla exaltovaná Kamila Urválková (1875 až 1956), manželka lesmistra Urválka z Dolních Kralovic (dnes zatopeny přehradou Želivka), jež mu po romantickém seznámení vypravovala skutečný příběh ze svého života. Urazil ji totiž operou (!) skladatel Vítězslav Čelanský (1870 až 1931) tak, že složil operní opus pod názvem „*Kamila*“. Předlohou pro hlavní postavu byla pochopitelně Kamila Urválková, za svobodna Schillerová, která měla kdysi s Čelanským milenecký poměr, a který se jí po jeho ukončení do slova a do písmene pomstil tak, že ve stejno-

jmenné opeře je Kamila vylíčena jako velice přelétavá dívka, jež nemá milenců nazbyt. Čelanský si neodpustil ani to, že operu zakončil strohým odmítnutím Kamily původním milencem, ke kterému se Kamila navrácí, slovy: „Vy jste mě, slečno, neměla nikdy ráda“. Aby toho nebylo dosti, tak se tato opera uváděla v roce 1987 na Národním divadle. Pro pořádek podotkněme, že zřejmě nikdo, kromě Kamily ovšem, nevěděl, že takto posloužila jako předloha pro hlavní operní postavu zmiňovaného opusu.

To, že se Kamila Urválková stala milenkou Leoše Janáčka, je jasné. Ale to, že dvorný Janáček na revanš složil operu *Osud*, jež měla být jakýmsi pokračováním nešťastné opery *Kamila*, operu, která ji měla očistovat, již tak známé není. Svědčí o tom mimo jiné i jméno hlavní hrdinky opery *Osud*, Míla Válková. Tedy jméno Míla je odvozeno ze jména Kamila a příjmení Válková odvozeno z příjmení Urválková.

Na rozdíl od všech svých ostatních oper, kdy Janáček použil již existujících předloh, jež zpracoval do konečného tvaru libreta, u *Osudu* postupoval opačně. Sám psal předlohu prózou v podobě jakéhosi románu a předával ho po částech mladé básnířce Fedoře Bartošové (1884 až 1941) k přebásnění. Představoval si totiž, zřejmě opět z důvodu romantického, že libreto opery bude ve verších. V případě volby Fedory Bartošové, tehdy sotva dvacetileté, šlo o ryze subjektivní rozhodnutí Janáčka. Básnířka Bartošová (psala pod pseudonymem Tálská) byla totiž přítelkyní zemřelé

dcery Olgy a bydlela navíc těsně za rohem. Spolupráce s Janáčkem však nebyla vůbec jednoduchá. Svůj „román“ neustále měnil, postavy vypouštěl, jiné doplňoval a Bartošová psala stále dokolečka. To, co nestihla, nakonec Janáček sám dopsal, respektive doveršoval.

Postava Míliny matky se v opeře ocitla až v bůhví kolikáté verzi a díky jejímu „zjevení“ v libretu opery, se muselo přepsat celé první dějství. Z opery byla naopak vypuštěna postava manžela Válka (rozuměj lesmistra Urválka), jenž měl původně zastřelit ve druhém jednání opery svou ženu Válkovou pistolí, kterou nabil kulkou obalenou milostným dopisem Válkové Živnému. Aby byl zmatek dovršen, tak Živný se jako skladatel opery v posledním jednání *Osudu* schovává za jméno Lenský, které je jakýmsi odkazem na *Evžena Oněgina*, ale především nenápadným použitím jména skladatele urážlivé opery Čelanského. Janáček však docílil ve třetím jednání opery *Osud* asi neúmyslně zrcadlového efektu nekonečnosti, který můžeme pozorovat, pokud se postavíme mezi dvě zrcadla postavená proti sobě a podíváme se sami na sebe. Tak Živný v posledním jednání vypráví o skladateli Lenském (o sobě samém), který píše operu a je sám postavou této opery, v této opeře je opět skladatel, který píše operu, jejíž hlavní postavou je on sám atd. atd. Dlužno dodat, že v libretu nastolený obraz nekonečna není příliš užitečný pro inscenování opery samé.

Opera se měla v návaznosti na okamžik seznámení Janáčka

s Urválkovou v Luhačovicích jmenovat nejprve *Rudé růže*, poté dokonce *Hvězda Luhačovic* a nakonec skladatel skončil u názvu *Osud*. Janáčkův vztah s Kamilou Urválkovou pak po nějaké době ukončil nevybíravě sám Urválek tak, že Kamile prostě styky s Janáčkem zakázal a kontroloval jí navíc korespondenci.

Leoš Janáček si byl zřejmě vědom nedostatků a určité zmatečnosti libreta, a když usiloval o provedení opery v Praze (o tom níže), několikrát žádal různé literáty o pomoc či přímo o přepracování libreta z jejich strany a to kupříkladu spisovatele Skácelíka či Jaroslava Kvapila (toho až později). Ale všichni dotázaní literáti spolupráci na přepracování libreta postupně odmítli.

Jelikož osud dokáže být i v případě opery *Osud* pěkně ironický, stalo se, že největším zastáncem opery a jejího uvedení byl právě skladatel Vítězslav Čelanský, který byl v té době střídavě uměleckým šéfem opery Vinohradského divadla. Je zřejmé, že mu naprosto nic nedošlo stran návaznosti této Janáčkovy opery na jeho operu *Kamila* a ani to, že hlavní postavou je máněna Urválková, on je náznakově zpodobněn jako Živný a to hlavně v posledním jednání. A přitom partituru podrobně studoval! Partituru a především libreto však podrobně studoval i František Adolf Šubert, dřívější ředitel Národního divadla, později pak Vinohradského divadla, jenž však slabiny děje opery poměrně rychle prohlédl. A tak byl nejprve o Janáčkovu operu ze strany Vinohradského divadla vysloven závazný zájem a poté odvolán. Janáček kvůli tomuto závazku

odmítl uvedení v Brně, a když byl *Osud* volný, Brno ho již nechtělo. Janáček se dokonce kvůli závazku uvést operu s Vinohradským divadlem nechal zastupovat advokátní kanceláří, právní diskuzi vyhrál, očekával znovu uvedení, novou nabídku z Brna opět odmítl a tato hra na schovávanou se odehrávala až do doby, kdy vypukla 1. světová válka a Janáček pak na uvedení opery *Osud* zcela rezignoval, byť se spoře pokoušel o nejrůznější úpravy libreta i v dalších letech.

Nejvýstižněji o opeře *Osud* asi napsal Jaroslav Vogel: „Vysoko nad libretem stojí naštěstí Janáčкова hudba – či spíše na neštěstí, neboť tím se stává osudová otázka *Osudu* tím trýznivější“.

Je 18. 6. 1986 a nacházíme se na veřejné generální zkoušce opery *Osud* na operní scéně Theater am Rhein v Duisburgu. Operu diriguje Jiří Kout a inscenaci režíruje Bohumil Hrdlička. V průběhu generálky zničehonic režisér Hrdlička zkoušku hlasitým výkřikem zastavuje a řítí se na scénu mezi účinkující. Rozpláče se, klesá na kolena a sepjaté ruce zdvihá do výše. „Co se děje?“, volá na něj česky Kout, což vyvolá údiv mezi německým publikem i německým ansámblem, kteří vůbec nevědí, o co jde. „Je tady, je právě tady, přímo mezi námi“, pláče klečící Hrdlička. „Kdo je tady?“, křičí Kout. „No přece Leoš, Leoš je tu s námi“, vede si svou Hrdlička.

Byl tam?

Jiří Srstka

VÝROČÍ ČLENŮ OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ DILIA V ROCE 2013

- 50** Ing. Luděk KOUTNÝ
Mgr. Jan STEHLÍK
Ladislava ŠTĚPÁNOVÁ
- 55** Mgr. Art. Hana CIELOVÁ
MgA., Ph.D. Karel HORKÝ
Jiří CHLUMSKÝ
MgA. Martin KUBALA
Mgr. Zbyněk MATĚJŮ
Jana OLIVOVÁ
Mgr. Viliam POLTIKOVIČ
Martin VELDA
- 60** Mgr. Michal HÁJEK
Ivan HUBAČ
Jaromír KOMÁREK
Mgr. Bedřich LUDVÍK
Jan NOVÁK

Ivo PELANT
Mgr. Zdeněk TROŠKA

- 65** MgA. Jiří ADAMEC
MUDr. Jan CIMICKÝ, CSc.
ak.mal. Dagmar DOUBKOVÁ
Libor DVOŘÁK
Šimon PELLAR
Petr POSPÍCHAL
PhDr. Helena SYNKOVÁ
Petr ŠTĚPÁNEK
Mgr. Magdalena ŠTULCOVÁ
Tomáš VONDROVIC
PhDr. Olga WALLÓ
- 70** Karel ČABRÁDEK
Prof. PhDr. Martin HILSKÝ
Mgr. Věra KUBÍČKOVÁ

Mgr. Julius MATULA
Rudolf MILIČ
Mgr. Viktor RŮŽIČKA
Mgr. Luděk SOBOTA
JUDr. Jelena TOMÁŠOVÁ
PhDr. Luboš TRÁVNÍČEK

75

Hynek BOČAN
Doc. Juraj JAKUBISKO
Mgr. Oldřich KNITL
Mgr. Jaroslava KODATOVÁ
Jiří MENZEL
Jarka STUHLÍKOVÁ
Mgr. Jiří ŠIMŮNEK
Mgr. Ivan ŠLAPETA

80

Mgr. Pavel JURKOVIČ
František POKORNÝ
PhDr. Václav ŠAŠEK
Irena TARANTÍKOVÁ

85

PhMr. Hermína FRANKOVÁ
Věra JORDÁNOVÁ
Pavel KOHOUT
Mgr. Zdeněk KOPÁČ
JUDr. Jan KRATOCHVÍL
Karel ŠIKTANC

90

Jiří BLAŽEK
Prof. Antonín KACHLÍK

**Gratulujeme a přejeme všem
hodně osobního štěstí, pohody, i tvůrčích sil!!!**

ÚMRTÍ ČLENŮ OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ DILIA V ROCE 2013

Jiří Bednář	11. 11. 1941 – 17. 11. 2013
Ferdinand Havlík	17. 6. 1928 – 28. 10. 2013
Ilja Hurník	25. 11. 1922 – 7. 9. 2013
Jiří Krejčík	26. 6. 1918 – 8. 8. 2013
Alexander Lukeš	16. 3. 1949 – 5. 4. 2013
Juraj Šajmovič	27. 4. 1932–20. 4. 2013
František Uldrich	10. 5. 1936 – 31. 8. 2013
Otto Zelenka	12. 3. 1931 – 22. 10. 2013

KONTAKTY

DILIA, občanské sdružení
divadelní, literární, audiovizuální agentura
Krátkého 1
190 03 Praha 9 – Vysočany

ŘEDITEL

prof. JUDr. Jiří Srstka
tel.: 283 892 686

Sekretariát ředitele

Eva Kraupnerová
tel.: 283 893 603
fax: 283 893 599

Ústředna: 283 891 587

Linka pro volání z mobilu: 606 614 658

AGENTURA

Divadelní oddělení

vedoucí

Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

Hudební oddělení

vedoucí

Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

Literární oddělení

vedoucí

Michaela Celárková
tel.: 266 199 841

Mediální oddělení

vedoucí

Jiřina Koudeláková (do 31. 12. 2013)

tel.: 283 891 588, 266 199 816

fax: 283 891 588

Mgr. Jan Barták (od 1. 1. 2014)

tel.: 266 199 862, 283 890 666

fax: 283 891 599

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA AUTORSKÝCH PRÁV

ředitel kolektivní správy

Mgr. Jan Barták

tel.: 266 199 862, 283 890 666

fax: 283 891 599

PRÁVNÍ ODDĚLENÍ

Mgr. Viktor Košut

tel.: 266 199 865

Mgr. Klára Parkanová

tel.: 266 199 847

dědictví a úschova děl

Zuzana Hůlková

tel.: 266 199 834

EKONOMICKÉ ODDĚLENÍ

hlavní ekonom

Anna Tichá

tel.: 266 199 818

vedoucí honorářové účtárny

Václava Kaplanová

tel.: 266 199 867

Podrobné členění jednotlivých oddělení včetně seznamu zaměstnanců a jejich kompetencí naleznete na www.dilia.cz. E-mailové adresy zaměstnanců DILIA jsou ve formátu prijmeni@dilia.cz.

Kudy k nám: Metrem B na stanici „Vysočanská“, poté cca. 3 min. pěšky. Ulice Krátkého se nachází naproti Galerii Fénix ze strany, kde je ČSOB a KB. V přízemí naší budovy se nachází restaurace U Kapitána, na budově je velký nápis DILIA.